

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİ BİREYLERE
YÖNELİK ALGILARI İLE SOSYAL-DUYGUSAL
YETKİNLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

BURCU GÜLEN
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Aygen ÇAKMAK

KIRIKKALE-2024

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİ BİREYLERE
YÖNELİK ALGILARI İLE SOSYAL-DUYGUSAL
YETKİNLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

**BURCU GÜLEN
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Aygen ÇAKMAK**

KIRIKKALE-2024

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- o Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- o Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- o Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- o Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- o Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir, aksi durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Burcu GÜLEN

10/ 07/ 2024

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK ALGILARI İLE SOSYAL-DUYGUSAL YETKİNLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Aygen ÇAKMAK

Temmuz 2024, 88 sayfa

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik algıları ile sosyal-duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde eğitimine devam eden 615 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada veriler üniversite öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerini elde edebilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Diğer ve Yıldız (2021) tarafından geliştirilen Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği ile Türkçeye uyarlaması Ay ve Temel (2021) tarafından yapılan Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler, istatistik programı ile Bağımsız Örneklem T Testi, ANOVA Testi, Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda engelli bireylere yönelik algı ölçeğinin benimsemek alt boyutunda Beslenme ve Diyetetik Bölümü ile Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin, farkındalık alt boyutunda Fizyoterapi ve Rehabilitasyon ile Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin, toplumsal çevre alt boyutunda ise Beslenme ve Diyetetik Bölümü öğrencilerinin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gelir durumunu gelir gidere eşit olarak ifade eden, babaları lise mezunu olan, daha önce engellilerle çalışma deneyimi olmayan öğrencilerin engelli bireylere yönelik algı ölçeğine ait toplam puan ortalamaları diğer gruplara göre daha yüksektir. Ayrıca engellilerle ilgili ders alma durumunun engelli bireylere yönelik algı ölçeğinin sadece toplumsal çevre boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Kadın öğrencilerin, Çocuk Gelişimi Bölümüne devam eden öğrenciler ile Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin ve engelli bireylerle ilgili ders alan öğrencilerin sosyal duygusal yetkinlikleri daha yüksektir. Araştırmada sınıf, gelir durumu, anne baba öğrenim düzeyi, engelli tanıdık olma durumu, daha önce engellilerle çalışma durumu sosyal duygusal yetkinlik ölçeğine ait puanlarda anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Ayrıca öğrencilerin Engelli Bireylere Yönelik Algıları ile Sosyal Duygusal Yetkinlikleri arasında pozitif düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Engellilere yönelik algı, sosyal duygusal yetkinlik, üniversite öğrencileri

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTIONS TOWARDS DISABLED INDIVIDUALS AND THEIR SOCIAL-EMOTIONAL COMPETENCIES

Kırıkkale University

Institute of Health Sciences

Department of Child Development, Master's Thesis

Advisor: Prof. Dr. Aygen ÇAKMAK

July 2024, 88 Page

This research is aimed to examine the relationship between university students' perceptions of disabled individuals and their social and emotional competencies. The study group of the research is consisted of 615 university students continuing their education at Kırıkkale University, Faculty of Health Sciences. The data for the study were collected using the Personal Information Form prepared by the researcher in order to obtain the descriptive characteristics of university students, the Perception Scale for Individuals with Disabilities developed by Diğer ve Yıldız (2021) and the Social-Emotional Competence Scale adapted into Turkish by Ay ve Temel (2021). Data is analyzed using Independent Samples T Test, ANOVA Test, Pearson Correlation Coefficient with statistical package program. As a result of the research, it is determined that the mean scores of the students of the Department of Nutrition and Dietetics and Social Work is higher in the acceptance sub-dimension of the perception scale towards disabled individuals, the students of the Department of Physiotherapy and Rehabilitation and Nursing is higher in the sub-dimension of awareness, and the students of the Department of Nutrition and Dietetics is higher in the social environment sub-dimension. The students who express their income as equal to income and expenses, whose fathers are high school graduates and who have no previous experience of working with disabled people's total score averages of the perception scale towards disabled individuals is higher than other groups. Also, it has been determined that status of taking courses regarding disabled people made a meaningful difference only in the perception scale towards disabled individuals is only in the social environment dimension.

Female students, students attending the Department of Child Development, students of the Department of Social Work, and students taking courses on disabled individuals have higher social emotional competencies. In the research; class, income level, parents' education level, being acquainted with a disabled person, and having previously worked with disabled people do not create a significant difference in the scores of the social emotional competence scale. Also there is a connection which is

positive - low level between students' perceptions towards disabled individuals and their social sensory competencies.

Keywords: Perception towards disabled people, social-emotional competence, university students

TEŞEKKÜR

Tez çalışma sürecimin her aşamasında bilgileri ve fikirleri ile her zaman yoluma ışık tutan, yardımını, ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen, hiçbir sorumu yanıtsız bırakmayan, bu süreci özenle takip eden ve güzel geçirmemi sağlayan, araştırma süreci içerisinde bana olan inancı ile her zaman desteğini hissettiğim, öğrencisi olmaktan onur duyduğum değerli hocam ve tez danışmanım sayın Prof. Dr. Aygen ÇAKMAK’a ,

Akademik bilgi ve birikimlerini benimle paylaşarak yolumu aydınlatan, Tez İzleme Komitesinde yer alan Doç. Dr. Seda SAKARYA’ ya ve Doç. Dr. Taşkın TAŞTEPE ‘ye,

Yüksek lisans sürecinde desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen canım arkadaşlarıma,

Anlayışıyla, sevgisiyle ve ilgisiyle yanımda olan sevgili eşim Salih GÜLEN’e

Bugünlere gelmemi sağlayan, iyi kötü her günümde yanımda olan, sıkıntılarımı, üzüntülerimi ve sevinçlerimi her zaman benimle yaşayan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili annem, sevgili babam, sevgili kardeşlerim ve diğer aile üyelerime,

Teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Engelli Kavramı	3
1.1.1. Engellilik Nedenleri	7
1.1.2. Engel Türleri	8
1.1.3. Engellilik Algısı	10
1.2. Sosyal-Duygusal Yetkinlik	12
1.3. Kaynak Özetleri	15
1.3.1. Engellilere Yönelik Algı ile İlgili Çalışmalar	16
1.3.2. Sosyal-Duygusal Yetkinlik ile İlgili Çalışmalar	19
2. YÖNTEM.....	23
2.1. Araştırmanın Amacı	23
2.2. Araştırmanın Modeli	23
2.3. Çalışma Grubu	24
2.4. Veri Toplama Araçları	25
2.5. Verilerin Toplanması	27
2.6. Verilerin Analizi	27
3. BULGULAR.....	29
3.1. Engelli Bireylere Yönelik Algı ile İlgili Bulgular.....	29
3.2. Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği ile İlgili Bulgular	37
3.3. Engelli Bireylere Yönelik Algı ve Sosyal Duygusal Yetkinlik Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	42
4.TARTIŞMA	43
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
KAYNAKLAR	55
EKLER.....	66
Ek.1. Etik Kurul İzni	67
Ek.2. Dekanlık İzni	68
EK.3. Engellilere Yönelik Algı Ölçeği İzin Maili	69
EK.4. Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği İzin Maili.....	70
EK.5. Kişisel Bilgi Formu.....	71
EK.5. Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği	72
EK.6. Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği	73
ÖZGEÇMİŞ.....	74

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
1.1. Türkiye’de Engel Türüne Göre Kişi Sayısı ve Nüfus Oranı.....	7
2.1. Üniversite Öğrencilerine İlişkin Tanıtıcı Özellikler (n=615)	25
2.2. Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	27
3.1. Öğrencilerin cinsiyete göre engelli bireylere yönelik algı ölçeği puanlarına ilişkin t testi sonuçları.....	29
3.2. Öğrencilerin devam ettikleri bölüme göre engelli bireylere yönelik algı ölçeği puanlarına ilişkin Anova sonuçları	30
3.3. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları	31
3.4. Öğrencilerin Gelir Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları	32
3.5. Öğrencilerin Anne Öğrenim Düzeyine Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları	33
3.6. Öğrencilerin Baba Öğrenim Düzeyine Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları	34
3.7. Öğrencilerin Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları.....	35
3.8. Öğrencilerin Engellilerle Çalışma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları.....	35
3.9. Öğrencilerin Engellilerle İlgili Ders Alma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları.....	36
3.10. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları	37
3.11. Öğrencilerin Devam Ettikleri Bölüme Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları	37
3.12. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları.....	38
3.13. Öğrencilerin Gelir Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları.....	39
3.14. Öğrencilerin Anne Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları	39
3.15. Öğrencilerin Baba Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları	40
3.16. Öğrencilerin Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları	40
3.17. Öğrencilerin Engellilerle Çalışma Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları	41
3.18. Öğrencilerin Engellilerle İlgili Ders Alma Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları	41

3.19. Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanları ile Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyon	42
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

%	Yüzde
KO	Kareler Ortalaması
KT	Kareler Toplamı
N	Birey Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
r	Pearson Korelasyon Katsayısı
sd	Serbestlik Derecesi
ss	Standart Sapma
t	t- Testi
$\bar{x}$	Aritmetik Ortalama

Kısaltmalar

EBYA	Engelli Bireylere Yönelik Algı
F	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)
ICD	Uluslararası Tanı Sınıflaması
ÖZİDA	TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı
SDYÖ	Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği

1. GİRİŞ

Engelli bireyler tarih boyunca genellikle damgalanan ve acınan kişiler olmuşlardır. Ayrıca toplum içerisinde de birtakım zorluklara maruz kalmışlardır. İnsanların maruz kaldıkları engeller ve sorunlar değişebilmekte; bireyler, toplum içerisinde ilk önce bağımsız hareket etme, dışlanma ve topluma katılım olmak üzere çeşitli alanlarda problem yaşamaktadırlar. Engelli bireyler, var olan engelleriyle beraber toplum içerisinde kabul görmek ve toplum içerisinde rahatça yer almak istemektedirler. Ayrıca kimsenin baskısına maruz kalmadan ve utanmadan yaşayabilecekleri bir ortamda bulunmayı dilemektedirler (Siebers, 2011).

İnsanlar, yaşamlarının farklı noktalarında toplumsal ve kültürel faktörlerden kaynaklı çeşitli problemler yaşamaktadır. Yaşanılan bu problemlerin büyüklüğü ve miktarı toplumdan topluma değişkenlik göstermekle birlikte; bahsedilen problemler, mevcut engellilik algısı ve kültüründen önemli ölçüde etkilenmektedir (Diğer ve Yıldız, 2021).

İnsanların içinde bulunduğu kültür ve yaşanılan çevrede birbirleri ile kurdukların iletişimin rahat olması bireysel farklılıklarla ilgili olup bireysel farklılıklar nedeniyle sosyal konular karşısındaki yetkinlikleri de değişkenlik göstermektedir; kimi insan daha yetkinken kimi insan daha az yetkindir. İnsanlar arasında ortaya çıkan değişkenlikler zihinsel ve duygusal süreçlerin sosyal davranışlara olan etkisinin belirlenmesi ile açıklanmakta ve bu durumu ifade etmeye yarayan kavram olarak sosyal-duygusal yetkinlik kavramı kullanılmaktadır. (McBrien vd., 2018). Sosyal-duygusal yetkinlik, bireylerin toplumsal konulara adaptasyonunu sağlayan ve bireysel farklılıkları açıklayan, insanların iletişim becerilerini yöneten ve bu iletişim becerilerinden hoşnut edecek yönleri mevcut olan bir kavramdır (McBrien vd., 2018).

İnsanların sosyal duygusal yetkinlik becerileri düşük olduğu zaman, hayatlarında karşılarına herhangi bir engel çıkmasın diye birçok şeyden vazgeçerler, karşılarına engel çıktığı zaman zorlukla baş etmek yerine vazgeçme ve bulunduğu durumdan

şikayetçi olma yoluna başvururlar. Belirledikleri hedefleri sonuçlandırmak için uğraşmazlar. Hedefe ulaşmak için çözüm yolları üretmek yerine kendilerini analiz etmeye yönelirler. Kendilerinden farklı bir görüş açısı sergileyen kişilerle iletişim kuramazlar, bu yönlerini kendilerinden daha aşağıda gördükleri bireylere saldırgan davranışlar sergileyerek kapatmayı tercih ederler. Sosyal yetkinlik becerisi düşük olan kişiler genelde davranış problemleri göstermektedirler. Sosyal yetkinlikleri yüksek olan bireyler ise çözüm odaklıdırlar. Yaşamları boyunca yapmaları gereken çözülmesi güç meseleleri, başılamayacak çok zor bir engel olarak görmek yerine başılabilecek ve aşılabılır zorluklar olarak görürler. Kendilerine makul ve realist amaçlar belirlerler. Bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için belli adımlar belirleyip, kademe kademe yol alarak sonuca varırlar. Bu süreç içerisinde karşılaştıkları zorluklar onların pes edip bırakmalarına sebep olmak yerine tam tersi başarısızlıklarına neden olan etkenlere yönelip eksik kaldıkları yönlerine odaklanarak yetkinliklerini arttırmalarına sebep olmaktadır. Herhangi bir tehlikeli duruma maruz kaldıklarında korkup pes etmek yerine özgüvenli davranışlar sergileyerek karşılaştıkları durumu soğukkanlı bir şekilde kontrol altına alırlar. Sosyal yetkinlik becerisi yüksek olan kişilerin iletişim becerileri de kuvvetli olduğu için etraflarındaki bireyler tarafından sevilen ayrıca sosyal hayatlarında iş ortamlarında başarılı ve mutlu olan kişilerdir (İsrael, 2007). Öğrencilerin öncelikle karar verme becerileri olmak üzere sosyal farkındalıkları, sosyal ilişkilere yönelik becerileri, öz farkındalıkları ve öz yönetim biçimleri genel olarak sosyal-duygusal yetkinliklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (De Paoli vd., 2017).

Bu bilgiler ışığında, üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları sosyal duygusal yetkinlikleri boyutunda araştırılmak istenmiş; öğrencilerin engelli bireylere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinlik becerilerinin ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bu araştırma kapsamında üniversitede öğrenim gören öğrencilerin engellilere yönelik algıları ve sosyal duygusal yetkinliklerini inceleyerek etkili olabilecek etmenleri ortaya koymak ve üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

1.1. Engelli Kavramı

Bazı kişiler doğuştan veya yaşadıkları bazı sebeplerden (hastalık, kaza vb.) dolayı engelle sahip olabilmektedirler. Engelli kavramı, “Doğuştan ya da sonradan meydana gelen bir sebeple fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde farklı düzeylerde kayıp yaşamaları sebebiyle toplum içerisinde diğerk kişilerle eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan, tutum ve çevre koşullarından etkilenen ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan birey” olarak ifade edilmektedir (Engelliler Hakkında Kanun, 2005).

Dünya Sağlık Örgütü (2011) engelliliğı; “işlevsellik, yeti yitimi ve sağlık koşulları nedeniyle yalnızca bireysel olarak değil aynı zamanda çevresel olarak da bağlamsal faktörler arasındaki dinamik etkileşim” olarak tanımlamaktadır. Birleşmiş Milletler engellileri, sağlıklı bir bireyin ya da sosyal hayatında kendi başına yapması gereken faaliyetleri, fiziksel ve zihinsel becerilerindeki genetik ya da çevresel herhangi bir kayıp sonucu yapamayanlar olarak ifade etmiştir. AAIED (Amerikan Engelliler Derneğı) engelli kavramını, fiziksel ve zihinsel farklılıkları sebebiyle bazı yaşamsal yetilerini (konuşma, özbakım vb.) yeterli düzeyde yerine getirememesi olarak tanımlamaktadır (Hibbard, 2007). T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), ülkemizde engellilerle ilgili çalışmalar yapan kurumlardan olup, 1997 yılında Türkiye Cumhuriyeti 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname sonucunda oluşturulmuştur. Engelli bireylere karşın görevlerin düzenli, faydalı ve başarılı şekilde ilerlemesini sağlamak için; ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki yardımlaşmayı ve ilişkiyi sağlamak, engelliler ile ilgili ulusal politikanın oluşturulmasına yardımcı olmak, engellilerin sorunlarını belirlemek ve sorunlarına yönelik çözüm yolları üretmek ÖZİDA’nın görevleri olarak belirtilmiştir. ÖZİDA ise engellilik terimini şöyle ifade etmiştir: "Kalıtsal veya sonradan oluşan herhangi bir hastalık ya da kazaya bağlı olarak fiziksel, bilişsel, ruhsal, sosyal ve duygusal becerilerini farklı boyutlarda yerine getiremeyen, yaşamın şartlarına uyum sağlayamayan bireylerdir." (ÖZİDA, 2009).

Mohamed ve Shefer (2015), engelliliğın zaman ve mekâna göre tanımlarının farklılaştığını, kavramın gelişen ve değışen evrensel durumlara göre şekillendiğini ifade etmişlerdir. Engellilik sadece sağlıkla ilgili bir sorun değildir, bireylerin vücut özellikleri ile içinde bulunduğı toplumun özellikleri arasındaki izlenimi gösteren iç

içe geçmiş bir yapıdır (Özbey, 2023). Engellilik, doğuştan meydana gelen bir durum olabileceği gibi sonradan da oluşabilmektedir. Engellilik, bireylerin fiziksel, zihinsel veya ruhsal yönden vücudun bir veya daha fazla alanında yaşanılan fonksiyon kaybını ifade eder. Bu fonksiyon kaybı bireylerin günlük yaşamlarını sürdürmelerini ya da insanlarla etkileşim kurmalarını zorlaştırabilir. (Güllüoğlu, 2022).

Engellilik algısının toplum içerisinde kabul gören bir standart bir kavram haline gelmesi engelli bireylerin sosyal yaşama adaptasyonunu kolaylaştırıcı bir etken olabilir. Bu sebeple, toplum olarak engellilere yönelik farkındalık düzeyinin arttırılması ve engellilerin haklarına gereken saygının duyulması önem arz etmektedir (Özbey, 2023).

Engellilik kavramı “tıbbi model” ve “sosyal model” olarak iki farklı model ile açıklanmaktadır; Tıbbi model; engelli olmanın kişiden kaynaklı olduğunu, çözümün ise modern tıp ile olacağını ileri sürmektedir (Gencer, 2019). Bu modelde engellilerin yaşadığı problemler bireysel sebeplerdendir (Giddens, 2012). Tıbbi modelde engelli kişiler bedenlerindeki eksiklik ya da anomaliden dolayı ‘normal’ den farklı olarak algılanmaktadır (Gencer, 2019). Sosyal modelde ise engellilik, sosyal bir yapı olarak ele alınır ve bireyi sosyal ve fiziksel ortamlarındaki başarısızlığın sonucu olarak görülür (Özkal, 2024). Sosyal model, engelli bireylerin ve engellilik kavramının çevredeki bireyler açısından nasıl ele alındığının ehemmiyetini vurgulamaktadır (ÖZİDA, 2009). Tıbbi model, engellilik kavramını bireysel patolojiden kaynaklı sorunlar olarak ele alırken, sosyal model engelliliğin toplumsal kısıtlamalardan da kaynaklandığını dile getirmektedir (Gencer, 2019).

Hem dünya genelinde hem de ölkemizde engelli bireylere toplumdaki insanların bakış açısına göre; diğer insanlar gibi toplum içerisinde kabul görmedikleri ve mevcuttaki engel durumlarından dolayı önyargıyla karşılaştıkları görölmektedir (Gedik ve Toker, 2018). Engellilerin hayatlarındaki strese sebebiyet veren en önemli etkenin toplum tarafından sergilenen olumsuz tutumların olduğu bildirilmektedir (Voh, 1993). Toplum tarafından sergilenen olumsuz tutumlar sebebiyle engellileri korku duyulan, acınan ya da topluma herhangi bir katkısı olmayacak kişilermiş gibi gösteren yaklaşımlar, engelli kişilerin topluma adaptasyonunu ve birleşmelerinde zorluk oluşturmaktadır (Brandes ve Crowson, 2009).

Engellilik insanın iletişim kurma, anlama, algılama, hareket etme, akıl yürütme, öğrenme ve yalnız başına hareket etme gibi temel yaşam becerilerini etkileyebilmektedir. Engelli kişiler, çevresel ve toplumsal engellere maruz kalabilir ayrıca eğitim, çalışma, yaşama, sağlık ve ulaşım gibi konularda fırsat eşitsizliği yaşayabilirler (Özbey, 2023). Engellilik, kişinin yaşam standartlarını etkileyebilmekte ve bu sebeple engelli birey yaşam içerisinde desteğe ihtiyaç duyabilmektedir (WHO, 2021).

Engelliler yaşantılarında fiziksel, sosyal, psikolojik ve ekonomik olarak pek çok sorun yaşamaktadırlar. Bulundukları yapılandırılmış çevre içerisinde evlerin, toplu ulaşım araçlarının birçoğu engellilere uygun yapılmadığından, mimari engeller sebebiyle toplumsal alanlara ulaşmakta problemler yaşamaktadırlar. Engelli bireyler işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik sorunlar yaşamaktadırlar. Cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve köyde ya da şehirde yaşama gibi değişkenlere göre engellilerin problemleri farklılaşmaktadır. Engellilerin maruz kaldıkları problemlerin (çevresel, sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik) tamamı onların toplum içerisinde kaynaşmalarını olumsuz etkilemektedir (Yenipazarlı, vd. 2020).

İnsanlar toplum içerisinde birer sosyal varlık olarak yer almaktadırlar ancak var olan şartları ve imkanları noktasında birbirleri ile eşit değildirler. Özellikle herhangi bir engeli olan kişiler bazı dezavantajlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu dezavantajlar engelin çeşidi ve derecesine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Hakları Sözleşmesi'nin engelli bireylerin sosyal çevrelerinde yaşadıkları tutumla ilgili ve çevresel problemlere dikkat çekmesi, engellilik problemlerine farklı açıdan bakılmasının gerekliliğini belirtmiştir (Özkal, 2024).

Engelli kişilerin maruz kaldığı problemlerin yıpratıcı etkilerinden korunmaları ve toplumumuzdaki kişilerin engellilere karşı duyarlı davranışlarının güçlendirilmesinin en etkili koşulu; engellilere karşı sergilenen olumsuz tutum ve düşüncelerinin yerini olumlu tutum ve düşüncelerin almasının olacağı düşünülmektedir (Çetintaş, 2017). Sosyal, sağlık, eğitim gibi birçok alanda zorluklar yaşayan engelli bireyler toplumun sergilediği tutumlardan dolayı toplum içerisinde aktif olarak bulunmakta ve buna bağlı olarak da sosyal olarak katılım sağlayamamaktadırlar (Telli, 2023).

Engellilik hem engele sahip olan bireyin hem de ona bakma sorumluluğu alan bireyin sosyal, bedensel, duygusal olarak etkilenmesine ve bu sebeple de farklı farklı problemler yaşamasına sebebiyet vermektedir (Girgin Aykanat ve Balcı, 2015). Araştırma sonuçlarına göre engelli bireylerin kalıplaşmış olumsuz önyargılar sebebiyle ayrımcılık yaşadığını ve engellilere karşı önyargının, engelli kişilerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Engelli bireyin bu ön yargılar sebebiyle yaşadığı sosyal dışlanma çok küçük yaşlardan itibaren başlamaktadır (Şahin ve Bekir, 2016).

Her toplum kendi içerisinde problemler yaşamakta ve bu problemler toplumun büyük bir kısmını etkilemektedir. Bu durumdan toplum içerisinde büyük çoğunluğu oluşturan gençlerle beraber engelli gençler de etkilenmekte (Abdullayev, 2023) bazı ihtiyaç ve problemlerle baş etmektedirler. Ancak engelli gençler bu problem ve ihtiyaçlarla daha çok karşı karşıya gelmektedir (Burcu, 2020).

Ülkemizde engellilerin haklarıyla ilgili yasal değişikliklere gidilmiş ayrıca engelli kişilere ve ailelerine çeşitli haklara sahip olma olanağı tanınmıştır (Çitil ve Üçüncü, 2018). Devlet hastanelerinde yer alan heyetin değerlendirmesi ile kurul tarafından engelli bireylere sağlık kurulu raporu verilmektedir. Bu kurul raporunda engel oranının % 40 ve üzeri olması; çocuklar için ise özel gereksinim raporunun en az % 40 oranında olması durumunda çocuk/yetişkin engelli bireyler ve ailelerine bazı haklar tanınmaktadır. Bu haklar şu şekilde sıralanabilir: Engelli kimlik kartı çıkarma, evde sağlık hizmetinden faydalanma, aylık olarak ödenen engelli maaşına bağlanma, engelli bireye bakım verenin evde bakım ücreti alması, , ÖTV ve gelir vergisi indirimi, ücretsiz taşıma hizmetinden faydalanma, KYK bursu ve yurda yerleşmede öncelik tanınması, engelli kadrosunda çalışma imkanı, erken emekli olma hakkı, sağlık kurullarındaki tedavilerde SGK desteği, Genel Sağlık Sigortasından yararlanabilme, elektrik-doğalgaz gibi faturalarda indirim, hastaneler ve aile hekimliklerinde muayenede öncelik hakkı, e-devlet işlemlerinde işaret dili desteği (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

Türkiye’ de oluşturulan Ulusal Engelli Veri Sisteminde kayıtlı ve hayatta olan engelli sayısı; toplam 2.511.950’dir. Ağır engeli olan kişi sayısı 775.012’dir (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023).

Çizelge 1.1. Türkiye’de Engel Türüne Göre Kişi Sayısı ve Nüfus Oranı

Engel Grubu	Kişi Sayısı	Oranı (%)
Görme	215.076	9,53
İşitme	179.867	7,97
Dil ve Konuşma	33.686	1,49
Ortopedik	311.131	13,78
Zihinsel	170.927	17,07
Ruhsal ve Duygusal	385.313	7,57
Süreğen Hastalık	917.259	40,63
Diğer	44.248	1,96

Not: Engelli Sağlık Kurulu Raporu almak için yetkili hastanelere başvurmamış ve hizmet almak için devletle temasa geçmemiş bireyleri kapsamamaktadır.(T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023).

Çizelge 1.1 de Türkiye’de engellilik türüne göre nüfus sayısı ve oranlarını verilmiştir. Buna göre Türkiye’de en yaygın engellilik durumu; %40,63’lük oranla Süreğen Hastalık, %17,07’lik oranla Zihinsel Engellilik, %13’lük oranla Ortopedik Engellilik yer almaktadır. En düşük engellilik durumu ise %1,49’luk oranla Dil ve Konuşma grubundadır.

1.1.1. Engellilik Nedenleri

İnsanlar farklı sebeplerle engelli olabilirler. Engellilik durumu tek bir nedenle meydana gelmemektedir. Bu nedenler arasında genetik faktörler, beslenme, hastalık, kötü çevre şartları, kazalar, eğitimsizlik, bedensel veya bilişsel hastalığa bağlı olarak birtakım duyu, düşünme veya davranış fonksiyonlarının kısıtlanması görülmektedir (Işık Afacan, 2023). Engelliliğin birçok sebebi olduğundan mevcut olan sebepler farklı başlıklar olarak verilmiştir. Genel olarak engelliliğin meydana gelmesine sebep olan etkenler durumunun ortaya çıkış nedenleri doğumdan öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası gelişen durumlar olarak verilmektedir (Caner, 2019).

Alan yazında engellilik durumuna sebebiyet veren faktörler aşağıda açıklanmıştır;

Doğum öncesi sebepler

Kalıtımsal olarak yatkınlık, kan uyuşmazlığı, akraba evliliği, kromozomla ilgili problemler, annenin doğum yaşı, annede farklı metabolik- süreğen hastalıklarının olması (Gencer, 2019, Kuru Aktürk ve Ekim, 2023). Annenin gebelik sırasında geçirdiği enfeksiyonlar, annenin gebelik sürecinde beslenme yetersizliği yaşaması, gebelik esnasında annenin ilaç kullanması, alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımı, fiziksel ve ruhsal travmalar, zehirlenme ve radyasyona maruz kalma (Baykoç, 2011).

Doğum anı ve çevresi ile ilgili sebepler

Erken ya da geç doğum yapılması, bebeğin doğum kilosunun fazla ya da düşük olması, doğum ortamının ve malzemelerinin hijyen şartlarına uygun olmaması, doğumun alanda yetkinleşmemiş kişilerce gerçekleşmesi, bradikardi ve hipoksi, kordon komplikasyonları, intrakranial kanama, çoğul gebelikler, doğum kanalının yapısal bozuklukları, doğum kanalının enfeksiyonları, doğum travmaları, bebeğin yanlış pozisyonda gelmesi(Gencer, 2019, Kuru Aktürk ve Ekim, 2023).

Doğum sonrası nedenler

Bebeğin özellikle 0-1 yaşta geçirdiği enfeksiyonlar, trafik kazaları, kafa travmaları, kimyasal maddeler, ilaç ya da yiyecek-içecek zehirlenmeleri, çocuğun radyasyona maruz kalması, bebeğin oksijensiz kalması, bebeğin yeterince beslenememesi(Baykoç,2011). Bebekte ateşli hastalığın gelişmesi, bebeğin rutin kontrollerinin ve aşılarının takibinin yapılmaması, hiperbilirubinemi (sarılık), çocukların ağlamasını engellemek için uyuşturucu (yatıştırıcı) maddelerin kullanılması, ihmal ve istismara maruz kalma (Gencer, 2019, Kuru Aktürk ve Ekim, 2023).

1.1.2. Engel Türleri

Engellilik türleri, engellilikle ilgili yapılan çeşitli tanımlamalar nedeniyle farklı nedenlerden dolayı oluşan engellilik durumlarını ifade etmektedir (Gencer, 2019). Engelli olan bireylerin sosyal, duygusal, zihinsel, duyuşsal, fiziksel, iletişim alanlarında bir ya da daha fazla alanda problemlerin yaşanması, engelin derecesi ve türüne göre ihtiyaç duyduğu destek de değişmektedir (Avşaroğlu ve Güleş, 2019). Crow (2008) araştırmasında engelliliğin genel sınıflandırmasını “Görme Engelliler, İşitme Engelliler, Motor Bozukluklar, Bilişsel Bozukluklar” olarak belirtmektedir.

Engellilik yapılan çalışmalar sonucunda birtakım çeşitlere ayrılmıştır. Bu çeşitlerin belirlenmesinde ülkemizde ÖZİDA’nın çalışmaları önemlidir. Bu türler, zihinsel engelli, işitme engelli, görme engelli, ortopedik engelli, dil ve konuşma engelli, süregelen hastalıklar olarak ifade edilmektedir.

Zihinsel Engelli: Zihin engeli kişinin doğum öncesi, sırası ve sonrasında karşılaşabileceği sebeplerden kaynaklı olarak zihin fonksiyonlarının kalıcı olarak gerilemesi ve uyum becerilerinde yetersizlik sergileme durumu olarak

tanımlanmaktadır (Öztürk, 2013). Zihinsel yetersizlik, aynı yaşta, aynı cinsten ve aynı sosyo-kültürel ortamdaki kişilere göre genel zihinsel kapasite, zihinsel performans, uyumlu davranış ve işlevsel yeteneklerde önemli bir kısıtlılık olarak tanımlanan, gelişmemiş bir zihinsel durumdur (Haşimi vd., 2023). Zihinsel yetersizlik hafif, orta ve ağır olarak sınıflandırılmaktadır.

İşitme Engelli: İşitme engelli birey, işitme fonksiyonunda oluşan kısmen veya tamamen işitme kaybı sebebiyle konuşma becerisine sahip olma, dilin işlevlerini yerine getirme ve iletişim becerilerinde yaşanan zorluklar sebebiyle özel eğitim ve destek eğitimine ihtiyaç duyan birey olarak açıklanmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006). İşitme kaybı olan bireylerde özel ihtiyaçların azaltılması için jestler, beden dili, ifadeler ve dudak okuma gibi duyuşal öğrenme araçlarından yararlanılmaktadır (Özkal, 2024).

Görme Engelli: Görme engelli, “görme yetisinin kısmen ya da tamamen yitirilmesinden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine gereksinimi olan birey” olarak tanımlanmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, 2018). Uluslararası Tanı Sınıflaması (ICD) 'na göre görme bozukluğu kavramı orta düzeyde az görme, ileri derecede az görme ve körlüğü kapsamaktadır. Görme bozukluğu, doğuştan gelen, hastalık yoluyla ya da kaza sonucunda edinilebilen engellilik türüdür (Julka vd., 2014).

Bedensel/Ortopedik Engelli: Bedensel engellilik, bireyin vücudunun tamamını veya bir kısmını etkileyen; sinir sistemi zedelenmesi, hastalık, kaza veya genetik nedenlerle oluşan kişinin normal yaşamsal aktivitelerini gerçekleştirmesine mâni olan bir engellilik türüdür (Phetrasuwan ve Shandor, 2009). Bedensel engelliler organlarında oluşan noksanlık ya da bozukluk sebebiyle yardımcı araca ihtiyaç duyan ve hareketini bu şekilde gerçekleştiren kişilerdir. Bedensel engelli grubunda kemik hastalığı, kaslarında güçsüzlük olan kişiler, spina bifida, serebral palsi gibi hastalıklar yer almaktadır (Kuru Aktürk ve Ekim, 2023). Bedensel engellilik literatürde, ortopedik engellilik ya da fiziksel engellilik şeklinde ifade edilmektedir (Ünsal ve Tözün, 2007).

Dil ve Konuşma Engelli: Millî Eğitim Bakanlığı “konuşmanın akışında, ses çıkışında, telaffuzda, anlamda bozukluk olması durumunu konuşma engeli ” olarak ifade etmiştir (MEB, 2009). Dil ve konuşma becerilerinde güçlük yaşayan kişiler

kısıtlı kelime dağarcığına sahiptirler. Yutma, çiğneme, salya akıtma gibi sorunlar yaşayabilirler ayrıca ifade etme becerilerinde yaşadıkları sorunlardan kaynaklı olarak saldırgan davranışlar gösterebilmektedirler. İletişimi jest mimiklerini kullanarak ve işaret dili ile kurabilirler. (MEB, 2009).

Dil, dudak, çene, damak yapısında bozukluk olanlar, gırtlığı alınanlar, alet kullanarak konuşabilenler, kekemelik yaşayanlar bu engel grubunda yer almaktadır (Gencer, 2019).

Süreğen Hastalıklar: Günlük yaşam becerilerini gerçekleştirirken ve çalışma fonksiyonlarında yaşanan kısıtlılıklara sebebiyet veren, sürekli bakım ve tedavi gerektiren epilepsi, diyabet, kanser, astım, kardiyovasküler hastalıklar, obezite gibi sağlık sorunları nedeniyle bedenin güç ve dayanıklılığının kısıtlanması durumudur (Heward, 2013). Nörolojik hastalık olan ağır ruhsal hastalıklar (şizofreni, bipolar bozukluk gibi), multiple skleroz (MS) gibi hastalıklar da bu grupta yer almaktadır (Yavuz ve Tüccar, 2023).

1.1.3. Engellilik Algısı

Engel kavramı yalnızca kişideki var olan engeli değil, engelli bireylerin yaşamlarının neredeyse her kısmında karşılaştıkları (eğitim, sağlık, cadde ve sokaklarda, alışveriş merkezlerinde vb.) engelleri de ifade etmektedir. Bu boyutta engellilik durumu bireysellikten çıkıp toplumsal bir problem olmaktadır (Diğer ve Yıldız,2021).

Bireyler ilk olarak aile içerisinde engellilik algısına maruz kalmaktadırlar. Aileye engelli bir çocuğun eklenmesi anne- babayı olumsuz etkilemekte ve aile açısından üzücü ve zor bir süreç olmaktadır. Bütün anne babalar doğacak olan çocuklarına dair hayaller kurmaktadır ancak hayallerinin dışında farklı bir durumla karşılaştıklarında olumsuz ve zorlu süreçleri başlamaktadır. Bu süreç içerisinde aile çeşitli zorluklar ve birtakım duygu karmaşası yaşamaktadır. Beklemedikleri durumdan kaynaklı anne babalarda şok etkisi oluşmakta ve aileler yas tepkileri sergileyebilmektedirler (Gören, 2016). Bazı çocuklar özel gereksinimle dünyaya gelir ve ebeveynleri, onlara iyi bir gelecek hazırlama ve yaşamlarında karşılarına herhangi bir problem çıkmaması için hayatları boyunca çaba göstermektedirler (Ravindranadan ve Raju, 2007).

Farklı özelliklere sahip olan çocuğun dünyaya gelmesi, ailelerin yaşamlarının birçok yerinde farklı tepkilere sebep olmaktadır. Engele sahip bir çocuğun olması ve

çocuğuna dair her türlü şeyi kabul etme ve bu duruma uyum sağlama kısmına gelene kadar ailelerin yaşadığı bazı süreçler vardır (Uyanık-Balat, 2003). İlk önce şok olma, inkâr etme, suçluluk ve utanç duyma gibi süreçlerden geçen anne babalar, bir süre sonra var olan durumu kabullenme ve sürece uyum sağlama kısmına geçmektedirler. Bu süreçlerden sonra çocukları için çabalama yoluna başvurmaktadırlar. Tabi bu süreçte anne, çocuğunda bulunan engel sebebiyle toplum tarafından suçlanma gibi olumsuz durumlara maruz kalabilmektedir. Bunun üstüne babanın da çocuğa karşı sergilediği olumsuz ve uygun olmayan davranışları anne üzerinde baskı oluşturabilmekte ve duygularını etkileyerek umutsuzluğa kapılmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu durum eşler arasında çatışmalar yaşanmasını da beraberinde getirmektedir (Avşaroğlu, 2012).

Anne babayla birlikte ailede engelli bir çocuğun olması kardeşi de etkilemekte ve bu çocuğun davranışları da engelli çocuğa göre değişebilmektedir. Engelli bir kardeşinin olması, kimi çocuklarda ebeveynlerinin engelli kardeşe gösterdiği ilgi ve alakanın fazla olması, anne babanın engelli çocuğa daha fazla zaman ayırması gibi davranışlardan dolayı kıskançlık, düşmanlık, öfke, reddetme, ihmal edilme, terk edilme duygularına kapılmasına sebep olurken kimi çocuklarda da engelli kardeşine duyduğu üzüntüden dolayı kardeşini koruma, endişe duyma duyguları sergilemelerine sebep olmaktadır (Avşaroğlu, 2012).

Aile bireylerinin yaşadıkları stres, ebeveynlerin yetersiz ilgi ve alaka göstermeleri, ev işlerine yardım etme konusunda sorumluluklarının artması ve engele sahip çocuğun bakımında görevler verilmesi gibi faktörler diğer kardeşleri de olumsuz etkilemektedir. Sağlıklı kardeşlerin de kaygı düzeyinin artmasına, sosyal ve duygusal gelişimleri yeterince desteklenmediği için gelişim süreçlerinde aksamaların olmasına ve çocukluklarını yaşayamamalarına sebep olmaktadır (Şen, 2004). Ancak engelli çocuğun hayatlarında olacağı düşüncesi, uyum sürecini tamamlayan aileler, yaşamlarını ve hayat şekillerini ona göre şekillendirmekte ve yaşamlarını ona uygun şekilde devam ettirmektedirler. Bu süreç içerisinde engellilerin karşılaştıkları olumsuz olaylar onların topluma uyum sağlamasını ve sosyalleşmesini zorlaştırmaktadır (Diğer ve Yıldız, 2021). Sosyalleşme süreci kişinin bütün yaşamını içine alan devamlılık gösteren bir süreci içermektedir. Engelli kişilerin sosyal yaşama dahil olmalarında devletin sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan tedbirleri olabilmektedir. Ancak engellilere yönelik olumsuz toplumsal algı ve tutum, engelli

kişilerin toplumsal olarak dışlanmasına neden olabilmekte (Aslan ve Şeker, 2011) engellilere yönelik toplumda sergilenen olumsuz algı ve tutumlarda yapılacak değişiklikler engelli bireylerin topluma adaptasyonlarını kolaylaştıracaktır (Gencer, 2019).

Sosyal hayat içerisinde engelli bireylerin yaşadıkları problemlerin sebepleri arasında toplumdaki bireylerin yeterli şekilde bilgilendirilmemesi gelmektedir. Toplum içerisinde insanlar genellikle engellilere karşı sergileyecekleri tutum konusunda yetersiz bilgiye sahiptirler. Bilgi eksikliğinden kaynaklı olarak engelli bireylere karşı tutum ve davranışlar genellikle onları tedirgin edecek şekilde ilgi ya da acıma duygusu olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde davranan kişiler, engellilerle ilgili yeterli bilgiye sahip olduklarında davranışları pozitif olarak değişebilmektedir. Engellilerin bu durumla ilgili genel olarak rahatsızlık duydukları durumlar, aşırı şekilde ortaya çıkan acıma duygusu, etraftaki bireylerin bakışlarını üzerlerinde hissetmeleri, fazla ilgi, engel nedenlerinin sürekli sorulması olarak belirtilmektedir (Diğer, 2018).

1.2. Sosyal-Duygusal Yetkinlik

Sosyal beceriler duygusal gelişimle iç içedir ve duygusallığın birçok bileşeni sosyal etkileşimlerle kişisel ve çevresel kaynakları harekete geçirmelerine izin vermek için birlikte çalışmaktadır. Çalışmalar, duyguları anlamada iyi olan çocukların zayıf duygu anlama becerisine sahip çocuklarla karşılaştırıldığında; diğerlerinin yüzlerine bakmak ve ortak sosyal durumlarda ortaya çıkan duyguları tanımada sosyal olarak daha yetkin ve akranlarına duyarlı, daha empatik ve toplum yanlısı davranış sergilediklerini göstermektedir (Denham vd., 2003). Sosyal ve duygusal beceriler arasındaki bu yakın bağlantıdan dolayı gelişimciler bu iki alanı sosyo-duygusal gelişim adı altında bir arada ele almaktadır (Krasnor ve Denham, 2009). Sosyo-duygusal yeterlilik sadece akranlar ve yetişkinlerle etkileşimlerde değil, başarı, özgüven aynı zamanda okul gibi diğer alanlarda da işlevsellik için ve hayatın birçok bağlamında önemlidir (Gündüz, 2015). Sosyal yetkinlik sosyal açıdan gelişmiş olmanın şartlarından biri olarak kabul edilmekte ve kişilerin hayatları boyunca edineceği becerilerin ön koşulu olarak kabul edilmektedir (Bozkurt, 2016).

Sosyal-duygusal yetkinlik doğumla birlikte gelişmeye başlamakta ve yaşam boyu devam etmektedir (Ozana vd., 2015). Yaşamın başladığı ailede anne-baba-çocuk ilişkisi ve bağlanma süreci sosyal-duygusal yetkinliği doğrudan etkilemekte ve geliştirmektedir. Çocuğa gösterilen ilgi ve şefkat duygusal gelişimi desteklemektedir. Çocuğun konuşmaya başlaması ve dil gelişiminin artması ile çevre ile daha çok iletişim kurarak etrafı anlamaya başlamaktadır. Sosyal beceri kazanımları arttıkça içinde bulunulan topluma uyum becerileri de gelişmektedir (Topaloğlu, 2013). Bir sosyal ortamda kabul görmek, değerli hissetmek çocuğun sosyal yetkinliği açısından oldukça önemlidir (İnan vd., 2021). Sosyal-duygusal yetkinlik becerileri iyi gelişemeyen çocuklar okul öncesi ve okul döneminde akran şiddeti, içine kapanıklık, utanma, hiperaktivite ve saldırganlık gibi davranış bozuklukları yaşayabilmektedirler (Saltalı ve Arslan, 2012).

Sosyal ve duygusal yetkinliğin geliştirilmesi sürecinde sahip olunması gereken kilit bir beceri; sosyal olarak uygun ve uyarlanabilir yollarla elde edilen duygusal tepkiler ve ilgili davranışlar, dikkat ve dikkati modüle etme yeteneğine atıfta bulunan öz düzenleme becerileridir (Blair ve Diamond, 2008). Daha iyi öz düzenleme sergileyen çocuklar daha düşük düzeyde dışsallaştırma ve içselleştirme davranışları ve daha yüksek sosyal yeterlilik becerisine sahip olmaktadır (Hofer, Eisenberg ve Reiser, 2010).

Öz düzenleme becerisi, bir bireyin hedefe yönelik olarak uyarlanabilir bir şekilde çeşitli kontrol mekanizmalarını içerir; bu mekanizmalar dikkat, duygu, biliş ve davranış yönetimidir (Blair ve Diamond, 2008). Bazı araştırmacılar mizacın ana düzenleyici yönü olarak düzenlemenin mizaca bağlı temeli (Spinrad vd., 2012) ve çalışma çaba gerektiren kontrol (dikkati gönüllü olarak odaklama, dikkati değiştirme ve engelleme veya başlatma yeteneği) gerektiren davranışlar olduğunu vurgulamaktadır (Gündüz,2015). Bazıları ise (Ponitz vd., 2009) çoğunlukla yürütme işlevleri olarak bilinen düzenleme, karmaşık ve birbiriyle ilişkili bir dizi bilişsel bilgilerin sürdürülmesini ve manipüle edilmesini içeren bilişsel mekanizmalara odaklanır. Çaba gerektiren kontrol ve yürütme işlev paylaşımı, dikkat süreçleri ve engelleyici kontrol açısından her ikisi de bütünleştirici özellikler taşımaktadır (Liew, 2012).

Çaba gerektiren kontrol (Spinrad vd., 2012), yürütücü işlevler (Bernier, Carlson ve Whipple, 2010) ve olumsuz duygularla etkili baş etme (Dennis, 2006) daha iyi öz

düzenleme yetenekleriyle ilişkilendirilmiştir. Anne ve çocuk arasındaki olumlu karşılıklı yönelimin, çocuğun sosyalleşme çabalarına ne kadar açık olduğunu ve ebeveynlerin uygun davranış standartlarını ne kadar içselleştirme isteğini etkilediğine inanılmaktadır (Gündüz, 2015).

Öfke, katı tutum, eleştiri ve müdahaleci davranışlarla karakterize edilen ebeveyn kontrolü (Karreman vd., 2006), düşük öz-denetim ve sosyal güvenlik riskini artırabilmektedir. Chang vd. (2003) katı tutum içeren ebeveynliğin çocuklarda daha zayıf duygu düzenlemesi ve buna bağlı olarak daha yüksek düzeyde saldırgan davranışlar sergilediğini ifade etmişlerdir.

Birey maruz kaldığı veya karşılaştığı her yeni duruma vereceği tepkinin nasıl olacağı konusunda tercih yapar ve karar verir. Öncelikle seçeneklerin farkına vardıkları bir bilişsel işlem süreci uygulayarak öz-düzenleme yapabilen kişiler, yalnızca tek uygun ya da doğru davranışsal bir tepki olduğunu gören kişilerden bilişsel olarak daha esneklerdir (Çelikkaleli, 2014).

Çocuk önce güven algısını ailede kurarak güvende ve değerli olduğunu hissederek sağlıklı bağlanma stilleri geliştirir. Geliştirdiği yetenekleri aile dışı ortamda sürdürmeyi öğrenmesiyle; yeterlilik hissi, uyumluluk, esneklik, duyarlılık, ses, jest ve mimikler sosyal-duygusal yetkinliğin olumlu şekilde oluşup gelişebilmesini sağlamaktadır (Güneş, 2023). Sosyallik ve bağımsızlığın önem kazandığı ergenlik döneminde ve yaşamın devamında iyi sosyal ilişkilerin kurulması mutlu bir yaşam geçirilmesine olanak sağlar (Ay ve Temel, 2021).

Sosyal-duygusal yetkinlik, duygulanımla ilgili jest, ses ve zamansal dinamiklerine vurgu yaparak bu işaretlerin eşgüdümünü içermektedir (McBrien vd., 2018). Sosyal-duygusal yetkinlik, sosyal etkileşimlerle ilgili belirli bilişsel becerilerin birleşiminden oluşur ve sosyal-duygusal yetkinliğe etki eden davranışların uyumunu ve zamanlamasını içermektedir (McBrien vd., 2018). Sosyal-duygusal yetkinliğin sosyal karşılaşmalarda etkileşimin sorunsuz bir şekilde ilerlemesi için, sosyal sinyallere yanıt olarak otomatikliği (Spunt ve Lieberman, 2013) içerdiği ve bu sinyallerin hepsinin sosyal etkileşimin kalitesini arttıran duygu ilişkili davranışlar olarak düşünülmektedir. Cevaplar kolektif olarak duygulanımla ilişkili davranışlar bir "araç takımı" olarak düşünülür ve bu davranışlar birlikte ele alındığında duygulanımın kalitesini artırır.

McBrien vd. (2018)'ne göre sosyal-duygusal yetkinlik; sosyal zeka, duygusal zeka, kişilerarası duyarlılık ve empati gibi insan etkileşimindeki farklılıkları anlamak adına öne sürülen yapılar ile kavramsal olarak örtüşmektedir. Sosyal-duygusal yetkinlik özellikle duygusal zekâ ve kişilerarası duyarlılık ile ilgili yapılan bazı tanımlamalar ile kavram açısından örtüşmektedir. Sosyal-duygusal yetkinliğin, sosyal etkileşim sırasında sözel olmayan davranışların kalitesi ve zamansal dinamikleriyle de daha çok ilgisi bulunmaktadır.

Öğrencilerin öncelikle karar verme becerileri olmak üzere öz farkındalıkları, sosyal farkındalıkları, sosyal ilişkilere yönelik becerileri ve öz yönetim biçimleri genel olarak sosyal-duygusal yetkinliklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (DePaoli vd., 2017). Sosyal-duygusal olarak daha yetkin olan öğrencilerin ilerleyen zamanlarda başarılı iş hayatları, olumlu ilişkiler kurma, sorumlu vatandaşlar olma ve zihinsel sağlıklarının daha iyi olma olasılığı daha yüksektir (Greenberg vd., 2017).

Sosyal-duygusal yetkinlik, kişisel farklılıkları içeren ve toplumsal konulara uyum sağlamaya yardım eden bir yapı olup etkileşimleri yönetme ve bunlardan memnun kalmayı sağlayan yönleri mevcuttur (Bingöl ve Okçu, 2023). Sosyal-duygusal yetkinlik, kişilerin toplumsal ilişkilerini yönlendirir ve bu ilişkilerin sosyal davranışlara dönüştürülmesiyle ilgili olup sosyal-duygusal yetkinliği yüksek olan kişilerin etkileşim becerileri sosyal-duygusal yetkinliği düşük olan bireylere göre daha iyidir (Bruni, 2020).

Sosyal duygusal yetkinlik, çalışma alanları gereği sürekli insanlarla iletişim halinde olacak beslenme ve diyetetik, çocuk gelişimi, fizyoterapi ve rehabilitasyon, hemşirelik ve sosyal hizmet bölümü öğrencileri için önemli ve gerekli bir beceridir. Bu bölümlerde yetkinlik kazanmak meslek profesyonellerinin bilgi, beceri ve davranışlarıyla görevi doğru bir şekilde yürütebilmeleri için gerekli beceriye sahip olmayı kapsamaktadır. Mesleğinde yetkinlik ve yeterlilik düzeyine gelen meslek elemanlarının bilgi ve becerisi artmakta, karar verebilme yeteneği gelişmekte ve iletişim yönü güçlenmektedir.

1.3. Kaynak Özetleri

Alan yazında var olan çalışmalar incelendiğinde, engellilere yönelik algı ile sosyal duygusal yetkinlik becerisi arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya

rastlanmamıştır. Bu sebeple engellilere yönelik yapılan çalışmalar ve sosyal duygusal yetkinlik becerileri ile ilgili araştırmalar ayrı ayrı başlıklar olarak verilmiştir.

1.3.1. Engellilere Yönelik Algı ile İlgili Çalışmalar

Literatür incelendiğinde engellilere yönelik algı ile yapılmış çalışmanın kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu sebeple bu bölümde engellilere yönelik tutumlarla ilgili yapılan çalışmalara da yer verilmiştir.

Şahin ve Bekir (2016) üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının inceledikleri çalışmalarını 349 öğrenci ile yürütmüşlerdir. Araştırmanın katılımcı grubunu 278 kız 71 erkek öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve bölüm değişkenine göre engelli kişilere yönelik tutumlarının farklılık oluşturduğu ancak yakınları arasında ve arkadaşları arasında engelli bulunma durumunun, üniversitede konu ile ilgili ders alma durumunun, sınıf ve aylık gelir değişkenlerinin engelli kişilere yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Sağlık Yönetimi öğrencileri ile Hemşirelik öğrencileri arasında ölçek puanları açısından anlamlı fark bulunurken, Çocuk Gelişimi ve Hemşirelik bölümü öğrencileri arasında ölçek puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutum ölçeği puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalbayram vd. (2018) üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada 402 öğrenci ile çalışmıştır. Veri toplamada “Özürlülere Yönelik Tutumlar Ölçeği (ÖYTÖ)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadınların engellilere yönelik puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gelir durumu yüksek olan öğrenciler ile hemşirelik bölümü öğrencilerinin tutumlarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gedik ve Toker (2018) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları ile sosyal beğenirlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma, İzmir’de bulunan devlet ve vakıf üniversitesine devam eden 190 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada “Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Sosyal Beğenirlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadınların engellilere yönelik tutumlarına ait toplam puan ortalaması erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin engellilere karşı tutum puanlarında anne ve

baba eğitim durumu ile ailede engelli birey bulunup bulunmama durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Kardeş ve Taşkın (2020) okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocuklara yönelik algılarını belirlemek amacıyla 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile yaptıkları araştırmada 3 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanmışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik yardıma muhtaç, engelli, yetersiz gibi olumsuz ifadelerle daha fazla yer verdikleri saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler, aldıkları özel eğitim dersinin engelliliğe karşı bilgi ve farkındalıklarını arttırdığı için faydalı olduğunu ifade etmişlerdir.

Diğer ve Yıldız (2021) engellilik algısını ölçmek amacıyla Fırat Üniversitesi öğrencileri ile yaptıkları çalışmada 385 öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunda otuz öğrencinin ailesinde engelli birey bulunmaktadır. Öğrencilerin bireysel destek ve toplumsal çevre boyutlarında cinsiyet değişkeninde; bireysel destek boyutunda çocuk durumu değişkeninde, toplumsal çevre boyutunda medeni durum değişkeninde; benimsemek boyutunda ise ailenin aylık geliri değişkeninde anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal çevre boyutunda cinsiyet değişkenine göre erkeklerin puan ortalamalarının düşük düzeyde olduğu, çocuk durumu ve ailenin aylık geliri değişkenine göre engellilik algısının anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gallego-Ortega ve Rodríguez-Fuentes (2021), araştırmalarında kırsal ve kentsel bölge okullarında görev yapan 122 öğretmenin engelli öğrencilerin kaynaştırılmasına ilişkin tutumlarını incelemişlerdir. Öğretmenlerin kaynaştırma konusundaki tutumlarını cinsiyet, uzmanlık alanı, eğitim düzeyi, yaş veya okul gibi farklı sosyo-demografik özellikleri dikkate alarak değerlendirmişlerdir. “Kaynaştırma Eğitimi-Öğretmenlere Yönelik Tutum Anketi (ASIE-T)” ve “Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Algılarını Ölçme Ölçeği (SACIE-R)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha olumlu tutum sergiledikleri saptanmıştır. Yaş ve eğitim durumunun kaynaştırmaya yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ve öğretmenlerin engelli öğrencilerin kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının kısmen olumlu olduğu belirlenmiştir.

Altunhan vd. (2021) çalışmalarını üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla farklı bölümlerde öğrenim gören 362 öğrenci ile yürütmüşlerdir. Araştırma verileri “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin engelli tanıdığı olup olmama durumu öğrencilerin engelli bireylere karşı tutumlarında farklılık oluşturmadığı ve erkek öğrencilerin engellilere yönelik tutum puanının kızlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Engellilere yönelik tutum puanlarının yaşlı bakımı bölümü öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinden, ilk acil yardım bölümü öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinden, yaşlı bakımı bölümü öğrencilerinin de tıbbi tanıtım ve pazarlama bölümü öğrencilerinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sharma (2021) araştırmasında gençlerin bedensel engellilere yönelik tutumlarını incelediği çalışmasında 18-25 yaş aralığındaki 100 (50 erkek, 50 kadın) genç ile çalışmıştır. Araştırmada bedensel engellilere yönelik tutumları ölçmek için “Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği” ve empati düzeylerini değerlendirmek “Toronto Empati Anketi” kullanılmıştır. Gençlerin bedensel engellilere yönelik tutumları ile empati düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erkek ve kadınların bedensel engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Kürkçüoğlu vd.(2021) Diş Hekimliği Fakültesi’nde öğrenim gören 179 öğrenci ile diş hekimliği öğrencilerinin engelli kişilere yönelik tutum ve davranışlarını araştırmışlardır. Çalışmada Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ) kullanılmıştır. Çalışmaya 2.3.4. ve 5. Sınıfa devam eden 76 erkek 103 kız öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre cinsiyet, sınıf, kendi engeli bulunma durumu, ailede engelli birey bulunma durumu, staj yaptığı birimde engelli birey bulunma durumu, anne ve baba eğitim durumunun öğrencilerin tutum puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Kaldık (2022) çalışmasında üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarını incelemiştir. Araştırma verileri “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılarak 93 erkek ve 307 kız öğrenci olmak üzere toplam 400 öğrenciden toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre katılımcıların engellilere yönelik tutumlarının cinsiyet, engelli yakını olma ve engellilerle ilgili herhangi bir ders alıp almama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

oluşturmadığı, Z Kuşağı olarak adlandırılan öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir.

Demirbilek vd. (2024) Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik algı düzeylerinin incelenmesi amacıyla Öğretmenlik, Antrenörlük ve Yöneticilik bölümlerindeki 18-35 yaş aralığında olan 121 kadın, 181 erkek olmak üzere toplam 302 üniversite öğrencisi ile çalışma yürütmüşlerdir. Araştırma verileri “Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algı düzeyleri öğrenim görülen bölüm ile ailesinde veya çevresinde özel gereksinimi olan bireyin bulunma durumuna göre anlamlı derecede farklılaştığı, yaş değişkeninin benimsemek ve farkındalık alt boyutlarında engellilere yönelik algı düzeyleri puanlarının anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenmiştir.

1.3.2. Sosyal-Duygusal Yetkinlik ile İlgili Çalışmalar

Çelikkaleli (2014) çalışmasında ergenlerin bilişsel esneklikleri ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve toplamda 270 ergenle çalışmıştır. Araştırmada “Bilişsel Esneklik Ölçeği” ve “Ergenlerde Yetkinlik Beklentisi Ölçeği” kullanılarak yürütülen çalışmada duygusal yetkinlik inancında cinsiyetler arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre erkeklerin duygusal olarak kadınlardan daha yetkin olduğu bulunmuştur. Yine aynı çalışmada duygusal ve sosyal yetkinlik inançları ile bilişsel esneklik puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Jones vd. (2015) erken çocukluk dönemindeki çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile gelecekteki refah düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Uzun vadeli davranış sorunları ve davranış bozuklukları açısından yüksek risk altında olduğu belirlenen çocuklarda saldırganlığı azaltmak için tasarlanmış bir müdahale programı “Fast Track Projesi” kullanılmıştır. 753 çocuğa uygulanan müdahale programı sırasında sosyal yetkinlik düzeyleri belirlenmiş ve 20 yıl sonra tekrar değerlendirilmiştir. İlk veri toplama işlemi 1991 yılında, son takip verileri ise katılımcılar yaklaşık 25 yaşına geldiğinde toplanmıştır. Erken çocukluk döneminde sosyal yeterliliği değerlendirmek için “Sosyal Yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır. Son toplanan verilerde geç ergenlik veya erken yetişkinlik dönemine kadar olan eğitim, istihdam, kamu yardımı, suç, akıl sağlığı ve madde kullanımına dair tüm sonuçlar ölçülmüştür. Genç yetişkinlikte

kamu yardımı ile erken sosyal yeterlilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erken dönemde gözlemlenen olumlu sosyal beceriler, lise boyunca duygusal veya davranışsal sorunlar için ilaç tedavisiyle geçirilen yılların sayısını önemli ölçüde öngörmüştür. Araştırma sonucunda erken çocukluk döneminde değerlendirilen sosyal yetkinlikleri ile genç yetişkinlik dönemindeki tüm alanların sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Çelik (2016) yaş aralığı ise 18-49 arasında değişen Eğitim Fakültesi'ndeki toplam 580 öğrenci ile öğretmen adaylarının psikolojik iyi oluş, algılanan sosyal yetkinlik ve güven genliğini incelemiştir. “Psikolojik İyi Oluş Ölçeği”, “Sosyal Öz-Yeterlik Algısı Ölçeği (SÖZYE)” ve “Kendini Belirleme (Güven genlik) Envanteri” kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerine göre algılanan sosyal yetkinlikleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin sosyal yetkinlikleri yaşanan yer değişkeninde kentte yaşayanlar lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Algılanan anne ve baba tutumlarına göre sosyal yetkinlik düzeyinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin sosyal-kültürel faaliyetlere katılma değişkeni ile sosyal yetkinlikleri arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Ateş (2016) lise öğrencilerinin sosyal yetkinliklerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. 234 kız, 194 erkek olmak üzere toplam 428 öğrenciden oluşan araştırma grubunda veriler “Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre anne-baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal yetkinlik puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı ve kardeşi olan öğrencilerin sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bingöl ve Okçu (2022) üniversite öğrencilerinin gençlik liderlik özellikleri ile sosyal duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarını farklı fakültelerde eğitimine devam eden 713 öğrenci ile yürütmüşlerdir. Araştırma verileri “Gençlik Liderlik Özellikleri Ölçeği” ve “Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal duygusal yetkinlik düzeylerinin “iyi” düzeyde olduğu, sosyal duygusal yetkinlik ölçeğinin “uyumluluk” ve “anlatımcılık” alt boyutlarında da benzer sonuçlar elde edildiği belirlenmiştir. Cinsiyet açısından üniversite öğrencilerinin sosyal duygusal yetkinlikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı, gençlik liderlik özellikleri ile

sosyal duygusal yetkinlik düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Zhang vd.(2022), Çinli İngilizce yabancı dil öğrencilerinin yabancı dil öğrenimindeki cesaret ve sosyal-duygusal yetkinliklerinin akademik katılımlarına etkisini incelemişlerdir. Örneklem grubunu farklı İngilizce seviyelerinde olan, yaşları 22 ile 30 arasında değişen 493 İngilizce yabancı dil öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler “Sosyal-Duygusal Yeterlilik Anketi (SECQ)”, “Cesaret Ölçeği (GS)” ve “Akademik Bağımlılık Ölçeği(AES)” kullanılarak toplanmıştır. İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için anket maddelerini daha anlaşılır hale getirmek için anketler İngilizceden Çinceye çevrilmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal duygusal yetkinlikleri ile cesaret ve akademik katılımları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güneş (2023) çalışmasında hemşirelik bölümü öğrencilerinin kişilerarası ilişki biçimi ve sosyal-duygusal yetkinlik düzeyinin pandemi kaygısına etkisini incelemiştir. Araştırmaya hemşirelik bölümü 1., 2., 3. ve 4.sınıf, 252 kadın 97 erkek toplam 349 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal-duygusal yetkinlik ile pandemi kaygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, hemşirelik öğrencilerinin sosyal duygusal yetkinliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmada kadın öğrencilerin SDYÖ’nin hem alt ölçek (uyumluluk ve anlatımcılık) hem de toplam ölçek puanlarının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça sosyal duygusal yetkinliklerinin de (uyumluluk ve anlatımcılık) arttığı, somatik tepki gösterme eğilimi arttıkça uyumluluk eğiliminin de arttığı ancak sosyal duygusal yetkinliklerinin azaldığı belirlenmiştir.

Akkuş (2023) Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin spora yönelik tutum, sosyal-duygusal yetkinlik ve sosyal görünüş kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkilerini incelediği çalışmasını 112 kadın ve 190 erkek toplamda 302 öğrenci ile yürütmüştür. Araştırmada “Spora Yönelik Tutum Ölçeği”, “Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği” ve “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş değişkenlerine göre sosyal duygusal yetkinlik boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Öğrencilerin spora yönelik tutum bağlamındaki psiko-sosyal gelişmeleri arttıkça uyumlulukları, anlatımcılıkları ve sosyal duygusal yetkinliklerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların spora yönelik tutumları ile

uyumlulukları, anlatımcılıkları ve sosyal duygusal yetkinlikleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yu, vd. (2023) ergoterapi lisans öğrencilerinin sosyal ve duygusal yeterliliklerini araştırmışlardır. Araştırma grubunu kültürel ve dilsel açıdan farklı (CALD) kökenden gelen öğrenciler ile CALD üyesi olmayan yerli İngilizce konuşan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada CALD ve CALD olmayan mesleki terapi lisans öğrencilerinin duygusal ve sosyal yeterlilikleri karşılaştırılmıştır. Veriler, Avustralya'daki bir üniversitede Mesleki Terapi Lisans kursuna kayıtlı olan 360 öğrenciden “Duygusal ve Sosyal Yeterlilik Envanteri (ESCI-U)” kullanılarak toplanmıştır. CALD olmayan öğrencilerin tüm ESCI-U sosyo-duygusal alt ölçeklerinde, Duygusal Öz Kontrol, Başarı Odaklılığı, Empati ve Takım Çalışmasında CALD öğrencilerine göre önemli ölçüde daha yüksek puanlara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Wu, vd. (2023) üniversite iklimi ve temel psikolojik ihtiyaçların, göreceli yoksunluk tarafından düzenlenen sosyal-duygusal yeterlik üzerindeki etkisini incelemek amacıyla çalışma yapmışlardır. Çin'in 17 eyaletindeki 20 üniversitede eğitim gören 1723 öğrenciden veri toplanmıştır. Katılımcılar eğitim stajını tamamlamış, eğitim alanında uzmanlaşan tam zamanlı lisans veya yüksek lisans öğrencilerinden oluşmuştur. Araştırmada katılımcıların yaşları 18 ile 24 arasında değişmekte ve 230 erkek 1493 kadın öğrenci yer almaktadır. Araştırmanın verileri “Okul İklimi Ölçeği (UC)”, “Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (BPN)”, “Sosyal-Duygusal Yeterlilik Ölçeği (SEC)” ve “Göreceli Yoksunluk Ölçeği (RD)” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre üniversite ikliminin tek başına öğretmen adaylarının sosyal- duygusal yetkinliklerini etkilemediği, temel psikolojik ihtiyaçlar aracılığıyla dolaylı olarak etkilediği bulunmuştur. Üniversite iklimi sosyal-duygusal yetkinlik üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir, göreceli yoksunluk ise düzenleyici bir role sahiptir. Öğretmen adayları daha yüksek düzeyde göreceli yoksunluk hissettiklerinde, okul ikliminin temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılama ve sosyal-duygusal yetkinliklerini tahmin etme olasılığı daha düşüktür.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın amacı, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama işlemleri ve toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı

İnsanların engelli bireylere yönelik toplumsal algıları değişkenlik göstermektedir. Toplum içerisinde çeşitli grup ve kategoriler yer almakta; yaşam içerisinde yaşları, cinsiyetleri ve konumları farklı olan kişiler bulunmaktadır. Gençler toplum içerisinde ülkelerin geleceğini inşa etmede önemli bir fonksiyona sahip olan kişilerdir. Bu yüzden, üniversitede öğrenim gören gençlerin engelli bireylere yönelik algılarının belirlenmesi özellikle kişilerarası duyarlık ve duygusal zekanın önemli olduğu geleceğin meslek grupları içinde yer alacak bireylerin engellilere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinlikleri arasında ilişkinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinliklerini değerlendirmek, etkili olabilecek etmenleri belirlemek ve üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik algıları ile sosyal-duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenebilmesi için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha fazla değişken arasında bir ilişki olup olmadığını, ilişki var ise bu ilişkinin yönünü ve düzeyini belirlemeyi amaçlamayan modeldir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları ve sosyal-duygusal yetkinlikleri incelenmiş, bu iki değişkenin öğrencilerin bazı demografik

özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, engellilere yönelik algıları ile sosyal-duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır.

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde yer alan Beslenme ve Diyetetik, Çocuk Gelişimi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Hemşirelik, Sosyal Hizmet Bölümü 1., 2., 3. ve 4. sınıfa devam eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 615 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü belirlenirken Kırıkkale Üniversitesi web sayfasından Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören öğrenci sayılarına ilişkin veriler alınmış ve toplam 2353 öğrencinin öğrenime devam ettiği belirlenmiştir. Bartlett vd. (2001) örneklem büyüklüğü belirlemede 4000 kişilik bir evrenden %95 güven aralığı ve 0.01 hata payı 570 kişinin yeterli olacağını belirtmişler ve bu doğrultuda 615 üniversite öğrencisinin çalışma grubunu oluşturmada yeterli olduğu düşünülmüştür (Akt. Cohen vd., 2018). Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken öğrencilerin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde yer alan Beslenme ve Diyetetik, Çocuk Gelişimi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Hemşirelik, Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinden oluşması ve herhangi bir engel durumunun olmamasına dikkat edilmiştir.

Çizelge 2.1. Üniversite Öğrencilerine İlişkin Tanıtıcı Özellikler (n=615)

Değişken	Grup	n	%
Cinsiyet	Kadın	553	89,9
	Erkek	62	10,1
Bölüm	Beslenme ve Diyetetik	115	18,7
	Çocuk Gelişimi	133	21,6
	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	116	18,9
	Hemşirelik	120	19,5
	Sosyal Hizmet	131	21,3
	1.sınıf	132	21,5
Sınıf	2.sınıf	148	24,1
	3.sınıf	178	28,9
	4.sınıf	157	25,5
Gelir Durumu	Gelir Giderin Altında	129	21,0
	Gelir Gidere Eşit	378	61,5
	Gelir Giderin Üstünde	108	17,5
	İlkokul	252	41,0
Anne Öğrenim	Ortaokul	136	22,1
	Lise	159	25,9
	Üniversite	68	11,1
	İlkokul	124	20,2
Baba Öğrenim	Ortaokul	131	21,3
	Lise	229	37,2
	Üniversite	131	21,3
Engelli Tanıdık Olma Durumu	Var	247	40,2
	Yok	368	59,8
Engellilerle Çalışma Durumu	Evet	164	26,7
	Hayır	451	73,3
Engellilerle İlgili Ders Alma Durumu	Evet	202	32,8
	Hayır	413	67,2

Çizelge 2.1’de görüldüğü gibi, çalışma grubunda yer alan öğrencilerin %89,9’ u kadın, %10,1’i erkektir. Çalışma grubunun %18,7’si Beslenme ve Diyetetik bölümü, %21,6’sı Çocuk Gelişimi bölümü, %18,9’u Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümü, %19,5’i Hemşirelik bölümü ve %21,3’ü Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin %21,5’i 1. sınıf, %24,1’i 2. sınıf, %28,9’u 3.sınıf, %25,5’i ise 4.sınıfta yer almaktadır. Üniversite öğrencilerinin %61,5’i gelir durumlarını gelir gidere eşit olarak belirtirken %41’inin annelerinin ilkokul mezunu, %37,2’sinin babalarının lise mezunu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %59,8’inin engelli tanıdığının olmadığını, %73,3’ünün engellilerle çalışmadığını ve %67,2’sinin engellilerle ilgili ders almadıklarını belirtmişlerdir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler toplanırken; katılım sağlayan üniversite öğrencileri ve ailelerine ait tanıtıcı bilgilerini belirtebildikleri, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algı düzeylerini belirleyebilmek

için Diğer ve Yıldız (2021) tarafından geliştirilen “Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği”, sosyal-duygusal yetkinliklerini belirleyebilmek için ise McBrien, Wild ve Bachorowski (2018) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması Ay ve Temel (2021) tarafından yapılan “Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel Bilgi Formu (EK-5), araştırmaya katılan üniversite öğrencilerini ve ailelerini tanıtıcı özelliklerin ortaya konması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formun içeriğinde öğrenciye dair cinsiyet, bölüm, sınıf, engelli tanıdığı olma durumu, engellilerle çalışma durumu ve engellilere yönelik ders alma durumu gibi bilgilerin yanında gelir durumu, anne-babanın öğrenim düzeyi gibi öğrencilerin ebeveynlerine ait bilgilerden oluşmaktadır.

Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği: Diğer ve Yıldız (2021) tarafından geliştirilen ve geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan ölçek, 5’li likert tipinde ve “5: Kesinlikle Katılıyorum”, “4: Katılıyorum”, “3: Kararsızım”, “2: Katılmıyorum”, ve “1: Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek benimsemek (7 madde), farkındalık (6 madde), bireysel destek (4 madde) ve toplumsal çevre (3 madde) olmak üzere 4 boyut ve toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Boyutlara ait sırasıyla faktör yük değerleri benimsemek alt boyutu için 0.75 ile 0.46, farkındalık alt boyutu için 0.64 ile 0.51, bireysel destek alt boyutu için 0.67 ile 0.54 ve toplumsal çevre alt boyutu için 0.77 ile 0.68 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.86 bulunmuştur. Bu araştırma için ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.836’dır.

Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği: Sosyal-duygusal yetkinlik ölçeği sosyal etkileşimleri daha iyi anlamak adına McBrien, Wild ve Bachorowski (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirliği Ay ve Temel (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçek 25 maddeden oluşmakta 5’li Likert tipinde 1 ile 5 puan arasında puanlanmaktadır. Ters kodlu madde bulunmayan ölçek iki alt boyuttan oluşmaktadır. Uyumluluk alt boyutu farklı sosyal ve duygusal kişilerarası durumlara kolaylıkla uyum sağlama becerisini, Anlatıcılık alt boyutu başkalarına duyguları ifade etme yeteneğini ölçmektedir. Ölçeğin uyumluluk alt boyutundaki maddelerin faktör yük değerleri .28 - .64 ve anlatıcılık alt boyutundaki maddelerin faktör yük değerleri .35-.67 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenirlik analizinde iç tutarlılık katsayıları Uyumluluk alt boyutu için .804, Anlatıcılık alt boyutu için .736 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .855, bu araştırma için ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.925’dir.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılı sonunda ve bahar yarıyılı başında Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde belirlenen örneklem grubunu oluşturan öğrencilerden toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki ölçeklerin uygulanması için etik kurul izni (EK-1) ve Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından gerekli izinler (EK-2) alınmıştır. Ayrıca Engellilere Yönelik Algı Ölçeği (EK-5) ve Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği (EK-6) kullanım izinleri (EK-3, EK-4) ölçek yazarlarından e-posta yolu ile alınmıştır. Ardından, Sağlık Bilimleri Fakültesi web sayfasından bölümlerin haftalık ders programlarına ulaşılmıştır. İlgili derslerden sorumlu öğretim elemanlarıyla iletişim kurulmuş belirlenen gün ve saatlerde araştırmacı tarafından öğrencilere “Kişisel Bilgi Formu”, “Engellilere Yönelik Algı Ölçeği” ve “Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği” uygulanmıştır. Uygulama öncesinde araştırmaya katılımın gönüllük esasına dayandığı belirtilmiştir. Ayrıca, katılımcılara verdikleri cevapların gizli tutulacağı, verilerin sadece araştırma için kullanılacağı belirtilerek veri toplama araçlarını içten ve doğru yanıtlamaları istenmiştir. Veriler, ilgili bölümlerin dersliklerinde ortalama 10 dakika süren cevaplama işleminin ardından toplanmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmada öncelikle verilerin normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı çarpıklık ve basıklık katsayıları ile incelenmiştir. Elde edilen puanlarda çarpıklık basıklık değerlerinin 0'a yakın olması normallik göstergesi olarak ± 1 arasında olan değerlerin normallik varsayımını sağladığı kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2016).

Çizelge 2.2. Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler	Ölçek Boyutları	$\bar{x}$	Min.	Max.	Çarpıklık		Basıklık	
					İst.	Std. hata	İst.	Std. Hata
Engelli Bireylere Yönelik Algı	Benimsemek	27,56	7	35	-0,68	0,10	1,19	0,20
	Farkındalık	17,40	6	30	0,27	0,10	0,40	0,20
	Bireysel Destek	13,34	5	20	0,04	0,10	-0,07	0,20
	Toplumsal Çevre	9,65	3	15	-0,09	0,10	0,11	0,20
	EBYA Toplam	67,96	30	100	0,29	0,10	0,73	0,20
Sosyal Duygusal Yetkinlik	Uyumluluk	61,89	36	80	-0,27	0,10	-0,21	0,20
	Anlatıcılık	35,86	17	45	-0,44	0,10	0,31	0,20
	SDYÖ Toplam	97,75	53	125	-0,28	0,10	-0,05	0,20

Çizelge 2.2’de ölçek puanlarına ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde, Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği ile Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği tüm alt boyutlarında normallik varsayımlarını sağlamaktadır. Verilerin normal dağılım gösterdiği analizlerde bağımsız değişkenlerden cinsiyet, engelli tanıdık olma durumu, engelli ile çalışma durumu ve engellilere yönelik ders alma durumu için Bağımsız Örneklem T Testi; devam edilen bölüm, sınıf, gelir durumu ve anne-baba eğitim durumu değişkenlerinde ise Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Anova sonucu anlamlı sonuçlarda gruplar arasındaki farkı ortaya koymak için grup sayılarının yeterli olduğu ve homojenlik varsayımlarının sağlandığı durumlarda karşılaştırma analizlerinde daha duyarlı ve yüksek güce sahip olması sebebiyle Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Engelli bireylere yönelik algı ve sosyal duygusal yetkinlik arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik algılarını ve sosyal duygusal yetkinlik becerilerini değerlendirmek, etkili olabilecek değişkenleri belirlemek ve üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan çalışmanın bu bölümünde Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği ile Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde edilen bulgulara yer verilerek her iki ölçekten elde edilen verilerin bağımsız değişkenlerle olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular Çizelge 3.1 - Çizelge 3.19 arasında verilmiştir.

3.1. Engelli Bireylere Yönelik Algı ile İlgili Bulgular

Çizelge 3.1. Öğrencilerin cinsiyete göre engelli bireylere yönelik algı ölçeği puanlarına ilişkin t testi sonuçları

Ölçek Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	sd	P
Benimsemek	Kadın	553	27,63	4,28	1,21	613	,23
	Erkek	62	26,93	4,45			
Farkındalık	Kadın	553	17,38	4,34	-0,19	613	,85
	Erkek	62	17,50	4,24			
Bireysel Destek	Kadın	553	13,30	2,76	-0,99	613	,33
	Erkek	62	13,67	2,98			
Toplumsal Çevre	Kadın	553	9,63	2,39	-0,75	613	,45
	Erkek	62	9,87	2,22			
EBYA Toplam	Kadın	553	67,95	9,99	-0,02	613	,99
	Erkek	62	67,98	10,37			

Çizelge 3.1’ de öğrencilerin cinsiyete göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde, alt boyutların tamamında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde de kadınların ($\bar{X}= 67,95$) puan ortalaması ile erkeklerin ($\bar{X}= 67,98$) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$t(613)=-0,02$; $p=,99$].

Çizelge 3.2. Öğrencilerin devam ettikleri bölüme göre engelli bireylere yönelik algı ölçeği puanlarına ilişkin Anova sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Benimsemek	115	A	28,31							
	133	B	27,88	Gruplararası	327,51	4	81,87			A>C
	116	C	26,56	Grup İçi	11045,95	610	18,10	4,52	,00	A>D
	120	D	26,75	Toplam	11373,46	614				E>C
	131	E	28,19							
Farkındalık	115	A	16,40							
	133	B	16,79	Gruplararası	477,00	4	119,25			C>A
	116	C	18,89	Grup İçi	11026,39	610	18,07	6,59	,00	C>B
	120	D	17,95	Toplam	11503,39	614				C>E
	131	E	17,04							D>A
Bireysel Destek	115	A	13,04							
	133	B	12,95	Gruplararası	64,97	4	16,24			
	116	C	13,81	Grup İçi	4716,25	610	7,73	2,10	,08	
	120	D	13,34	Toplam	4781,22	614				
	131	E	13,59							
Toplumsal Çevre	115	A	10,15							
	133	B	9,13	Gruplararası	74,79	4	18,69			
	116	C	9,91	Grup İçi	3396,13	610	5,56	3,36	,01	A>B
	120	D	9,64	Toplam	3470,92	614				
	131	E	9,52							
EBYA Toplam	115	A	67,91							
	133	B	66,77	Gruplararası	392,87	4	98,21			
	116	C	69,18	Grup İçi	61262,19	610	100,43	0,98	,42	
	120	D	67,69	Toplam	61655,06	614				
	131	E	68,36							

A= Beslenme ve Diyetetik, B= Çocuk Gelişimi, C= Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, D= Hemşirelik, E= Sosyal Hizmet

Çizelge 3.2'ye göre öğrencilerin devam ettikleri bölüme göre engelli bireylere yönelik algı ölçeğinin benimsemek alt boyutunda Beslenme ve Diyetetik bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}$ = 28,31), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümü ($\bar{X}$ = 26,56) ile Hemşirelik bölümünde ($\bar{X}$ = 26,75) okuyan öğrencilere göre; Sosyal Hizmet bölümünde ($\bar{X}$ = 28,19) okuyan öğrencilerin ise Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümünde ($\bar{X}$ = 26,56) okuyanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur [$F(4,610)=4,52$; $p<,001$]. Farkındalık alt boyutunda ise Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümünde ($\bar{X}$ = 18,89) okuyan öğrencilerin puan ortalaması Beslenme ve Diyetetik ($\bar{X}$ = 16,40), Çocuk Gelişimi ($\bar{X}$ = 16,79) ve Sosyal Hizmet ($\bar{X}$ = 17,04) bölümlerinde okuyan öğrencilere göre; Hemşirelik ($\bar{X}$ = 17,95) bölümünde okuyanların ise Beslenme ve Diyetetik ($\bar{X}$ = 16,40) bölümünde okuyanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir [$F(4,610)=6,59$; $p<,001$]. Toplumsal Çevre alt boyutunda Beslenme ve Diyetetik ($\bar{X}$ = 10,15) bölümünde

okuyan öğrencilerin puan ortalaması Çocuk Gelişimi ($\bar{X}= 9,13$) bölümünde okuyanlardan daha yüksek bulunmuştur [$F(4,610)=3,36$; $p=,01$]. Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinin toplam puanında ise bölümler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [$F(4,610)=0,98$; $p=,42$].

Çizelge 3.3. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Benimsemek	132	A	27,41						
	148	B	28,09	Gruplararası	62,52	3	20,84	1,13	,34
	178	C	27,24	Grup İçi	11310,94	611	18,51		
	157	D	27,53	Toplam	11373,46	614			
Farkındalık	132	A	16,86						
	148	B	18,09	Gruplararası	126,76	3	42,25	2,27	,08
	178	C	17,49	Grup İçi	11376,63	611	18,62		
	157	D	17,08	Toplam	11503,39	614			
Bireysel Destek	132	A	13,33						
	148	B	13,77	Gruplararası	45,09	3	15,03	1,94	,12
	178	C	13,30	Grup İçi	4736,13	611	7,75		
	157	D	13,00	Toplam	4781,22	614			
Toplumsal Çevre	132	A	9,59						
	148	B	9,86	Gruplararası	13,04	3	4,34	0,77	,51
	178	C	9,69	Grup İçi	3457,88	611	5,65		
	157	D	9,46	Toplam	3470,92	614			
EBYA Toplam	132	A	67,20						
	148	B	69,82	Gruplararası	717,29	3	239,09	2,40	,07
	178	C	67,74	Grup İçi	60937,77	611	99,73		
	157	D	67,08	Toplam	61655,06	614			

A= 1.sınıf, B= 2.sınıf, C= 3.sınıf, D= 4.sınıf

Çizelge 3.3'e göre öğrencilerin Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde, alt boyutların tamamında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde de sınıflar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır [$F(3,611)=2,40$; $p=,07$].

Çizelge 3.4. Öğrencilerin Gelir Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benimsemek	129	A	26,35	Gruplararası	279,80	2	139,90	7,72	,00	B>A
	378	B	28,03	Grup İçi	11093,66	612	18,12			
	108	C	27,32	Toplam	11373,46	614				
Farkındalık	129	A	16,79	Gruplararası	59,02	2	29,51	1,58	,21	
	378	B	17,54	Grup İçi	11444,37	612	18,70			
	108	C	17,60	Toplam	11503,39	614				
Bireysel Destek	129	A	12,74	Gruplararası	64,77	2	32,38	4,20	,02	B>A
	378	B	13,56	Grup İçi	4716,45	612	7,70			
	108	C	13,30	Toplam	4781,22	614				
Toplumsal Çevre	129	A	9,41	Gruplararası	9,21	2	4,60	0,82	,44	
	378	B	9,71	Grup İçi	3461,71	612	5,65			
	108	C	9,74	Toplam	3470,92	614				
EBYA Toplam	129	A	65,31	Gruplararası	1206,61	2	603,30	6,11	,01	B>A
	378	B	68,85	Grup İçi	60448,45	612	98,77			
	108	C	67,97	Toplam	61655,06	614				

A= Gelir giderin altında, B= Gelir gidere eşit, C=Gelir giderin üstünde

Çizelge 3.4'e göre öğrencilerin Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; Benimsemek alt boyutunda geliri gidere eşit olanların ($\bar{X}$ = 28,03) puan ortalaması, geliri giderin altında olanlara ($\bar{X}$ = 26,35) göre daha yüksektir [$F(2,612)=7,72$; $p<,001$]. Bireysel Destek alt boyutunda da benzer şekilde geliri gidere eşit olanların ($\bar{X}$ = 13,56) puan ortalaması, geliri giderin altında olanlara ($\bar{X}$ = 12,74) göre daha yüksektir [$F(2,612)=4,20$; $p=,02$]. Toplam puan incelendiğinde de gelir durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Geliri giderine eşit olanların ($\bar{X}$ = 68,85) puan ortalaması geliri giderin altında olanlardan ($\bar{X}$ = 65,31) yüksektir [$F(2,612)=6,11$; $p=,01$].

Çizelge 3.5. Öğrencilerin Anne Öğrenim Düzeyine Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Benimsemek	252	A	27,95						
	136	B	27,44	Gruplararası	84,23	3	28,07	1,52	,21
	159	C	27,35	Grup İçi	11289,23	611	18,47		
	68	D	26,82	Toplam	11373,46	614			
Farkındalık	252	A	17,27						
	136	B	17,68	Gruplararası	21,44	3	7,14	0,38	,77
	159	C	17,25	Grup İçi	11481,95	611	18,79		
	68	D	17,61	Toplam	11503,39	614			
Bireysel Destek	252	A	13,44						
	136	B	13,36	Gruplararası	20,34	3	6,78	0,87	,46
	159	C	13,38	Grup İçi	4760,88	611	7,79		
	68	D	12,83	Toplam	4781,22	614			
Toplumsal Çevre	252	A	9,63						
	136	B	9,61	Gruplararası	7,29	3	2,42	0,43	,73
	159	C	9,81	Grup İçi	3463,63	611	5,66		
	68	D	9,44	Toplam	3470,92	614			
EBYA Toplam	252	A	68,30						
	136	B	68,11	Gruplararası	142,44	3	47,48	0,47	,70
	159	C	67,80	Grup İçi	61512,62	611	100,67		
	68	D	66,72	Toplam	61655,06	614			

A= İlkokul, B= Ortaokul, C= Lise, D= Üniversite

Çizelge 3.5'e göre öğrencilerin Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutların tamamında anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde de öğrenim düzeyleri arasında anlamlı derecede bir farklılık bulunmamaktadır [F(3,611)=0,47; p=,70].

Çizelge 3.6. Öğrencilerin Baba Öğrenim Düzeyine Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benimsemek	124	A	27,18							
	131	B	27,59	Gruplararası	44,52	3	14,84	0,80	,49	
	229	C	27,86	Grup İçi	11328,94	611	18,54			
	131	D	27,35	Toplam	11373,46	614				
Farkındalık	124	A	16,91							
	131	B	17,75	Gruplararası	83,13	3	27,71	1,48	,22	
	229	C	17,67	Grup İçi	11420,26	611	18,69			
	131	D	17,01	Toplam	11503,39	614				
Bireysel Destek	124	A	12,87							
	131	B	13,77	Gruplararası	72,58	3	24,19	3,14	,03	B>A
	229	C	13,53	Grup İçi	4708,64	611	7,70			
	131	D	13,03	Toplam	4781,22	614				
Toplumsal Çevre	124	A	9,40							
	131	B	9,72	Gruplararası	42,18	3	14,05	2,51	,06	
	229	C	9,94	Grup İçi	3428,74	611	5,61			
	131	D	9,32	Toplam	3470,92	614				
EBYA Toplam	124	A	66,37							
	131	B	68,85	Gruplararası	873,15	3	291,05	2,93	,03	C>A
	229	C	69,01	Grup İçi	60781,91	611	99,47			
	131	D	66,71	Toplam	61655,06	614				

A= İlkokul, B= Ortaokul, C= Lise, D= Üniversite

Çizelge 3.6 incelendiğinde öğrencilerin Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği alt boyutlardan sadece Bireysel Destek boyutunda babası ortaokul mezunu ($\bar{X}$ = 13,77) olanların puan ortalaması ilkokul mezunu ($\bar{X}$ = 12,87) olanlara göre anlamlı farklılık göstermektedir [$F(3,611)=3,14$; $p=,03$]. Toplam puan incelendiğinde de babası lise mezunu ($\bar{X}$ = 69,01) olanların puan ortalaması ilkokul mezunu ($\bar{X}$ = 66,37) olanlardan yüksek bulunmuştur [$F(3,611)=2,93$; $p=,03$].

Çizelge 3.7. Öğrencilerin Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Engelli Tanıdık	n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Benimsemek	Var	247	27,69	4,35	0,62	613	,54
	Yok	368	27,47	4,27			
Farkındalık	Var	247	17,04	4,05	-1,68	613	,09
	Yok	368	17,63	4,49			
Bireysel Destek	Var	247	13,27	2,64	-0,54	613	,58
	Yok	368	13,39	2,88			
Toplumsal Çevre	Var	247	9,58	2,36	-0,62	613	,54
	Yok	368	9,70	2,38			
EBYA Toplam	Var	247	67,58	9,71	-0,76	613	,45
	Yok	368	68,21	10,22			

Çizelge 3.7’ de öğrencilerin engelli tanıdığı olma durumuna göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde alt boyutların tamamında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde ise engelli bir tanıdığı olanların ($\bar{X}$ = 67,58) puan ortalaması ile engelli bir tanıdığı olmayanların ($\bar{X}$ = 68,21) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$t(613)=-0,76$; $p=,45$].

Çizelge 3.8. Öğrencilerin Engellilerle Çalışma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Engellilerle Çalışma	n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Benimsemek	Evet	164	27,13	4,78	-1,48	613	,14
	Hayır	451	27,71	4,11			
Farkındalık	Evet	164	17,00	4,32	-1,36	613	,18
	Hayır	451	17,54	4,32			
Bireysel Destek	Evet	164	12,76	2,89	-3,15	613	,01
	Hayır	451	13,55	2,72			
Toplumsal Çevre	Evet	164	9,21	2,48	-2,79	613	,01
	Hayır	451	9,81	2,32			
EBYA Toplam	Evet	164	66,11	10,54	-2,77	613	,01
	Hayır	451	68,63	9,74			

Çizelge 3.8’ de öğrencilerin engelliler ile çalışma durumuna göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutlardan Bireysel Destek boyutunda engelliler ile çalışmayanların ($\bar{X}$ = 13,55) puan ortalaması, daha önce engelli bireylerle çalışanlara ($\bar{X}$ = 12,76) göre daha yüksektir [$t(613)=-3,15$; $p=,01$]. Toplumsal Çevre alt boyutunda da benzer şekilde daha önce engelli bireylerle çalışmayanların ($\bar{X}$ = 9,81) puan ortalaması, çalışanlara

($\bar{X}$ = 9,21) göre anlamlı düzeyde yüksektir [$t(613)=-2,79$; $p=,01$]. Toplam puan incelendiğinde ise engelliler ile çalışmayanların ($\bar{X}$ = 68,63) puan ortalaması ile daha önce engelliler ile çalışanların ($\bar{X}$ = 66,11) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$t(613)=-2,77$; $p=,01$].

Çizelge 3.9. Öğrencilerin Engellilerle İlgili Ders Alma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Engellilerle İlgili Ders Alma	n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Benimsemek	Evet	202	27,64	4,45	0,35	613	,73
	Hayır	413	27,51	4,23			
Farkındalık	Evet	202	17,10	4,42	-1,16	613	,25
	Hayır	413	17,54	4,28			
Bireysel Destek	Evet	202	13,04	2,97	-1,88	613	,06
	Hayır	413	13,49	2,68			
Toplumsal Çevre	Evet	202	9,37	2,50	-2,04	613	,04
	Hayır	413	9,79	2,30			
EBYA Toplam	Evet	202	67,17	10,41	-1,36	613	,18
	Hayır	413	68,34	9,81			

Çizelge 3.9' da öğrencilerin engelliler ile ilgili ders alma durumuna göre Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutlardan sadece Toplumsal Çevre boyutunda anlamlı bir farklılık görülmektedir [$t(613)=-2,04$; $p=,04$]. Engelliler ile ilgili ders almayanların ($\bar{X}$ = 9,79) puan ortalaması, engellilerle ilgili ders alanlara ($\bar{X}$ = 9,37) göre yüksek bulunmuştur. Toplam puan incelendiğinde ise engelliler ile ilgili bir ders alanların ($\bar{X}$ = 67,17) puan ortalaması ile engellilerle ilgili bir ders almayanların ($\bar{X}$ = 68,34) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$t(613)=-1,36$; $p=,18$].

3.2. Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği ile İlgili Bulgular

Çizelge 3.10. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Uyumluluk	Kadın	553	62,13	9,00	1,98	613	,04
	Erkek	62	59,70	10,41			
Anlatımcılık	Kadın	553	36,03	5,23	2,34	613	,02
	Erkek	62	34,37	5,82			
SDYÖ Toplam	Kadın	553	98,16	13,56	2,22	613	,03
	Erkek	62	94,08	15,51			

Çizelge 3.10' da öğrencilerin cinsiyete göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; Uyumluluk boyutunda kadınların ($\bar{X}$ = 62,13) puan ortalamasının erkeklere ($\bar{X}$ = 59,70) göre yüksek olduğu görülmüştür [$t(613)=1,98$; $p=,04$]. Anlatımcılık boyutunda da benzer şekilde kadınların ($\bar{X}$ = 36,03) puan ortalaması erkeklerden ($\bar{X}$ = 34,37) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur [$t(613)=2,34$; $p=,02$]. Toplam puan incelendiğinde ise kadınların ($\bar{X}$ = 98,16) sosyal duygusal yetkinlik puan ortalaması ile erkeklerin ($\bar{X}$ = 94,08) ortalaması arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$t(613)=2,22$; $p=,03$].

Çizelge 3.11. Öğrencilerin Devam Ettikleri Bölüme Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Uyumluluk	115	A	60,92							
	133	B	63,27	Gruplararası	1307,27	4	326,81			
	116	C	62,43	Grup İçi	50360,43	610	82,55	3,96	,01	B>D E>D
	120	D	59,44	Toplam	51667,70	614				
	131	E	63,09							
Anlatımcılık	115	A	36,05							
	133	B	36,39	Gruplararası	197,28	4	49,32			
	116	C	35,43	Grup İçi	17160,51	610	28,13	1,75	,14	
	120	D	34,95	Toplam	17357,79	614				
	131	E	36,37							
SDYÖ Toplam	115	A	96,97							
	133	B	99,66	Gruplararası	2303,49	4	575,87			
	116	C	97,87	Grup İçi	114955,92	610	188,45	3,06	,02	B>D E>D
	120	D	94,39	Toplam	117259,41	614				
	131	E	99,47							

A= Beslenme ve Diyetetik, B= Çocuk Gelişimi, C= Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, D= Hemşirelik, E= Sosyal Hizmet

Çizelge11'e göre öğrencilerin Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Uyumluluk alt boyutunda Çocuk Gelişimi ($\bar{X}$ = 63,27) ve Sosyal Hizmet ($\bar{X}$ = 63,09) bölümlerinde okuyan öğrencilerin puan ortalaması, Hemşirelik ($\bar{X}$ = 59,44) bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur [$F(4,610)=3,96$; $p=,01$]. Anlatımcılık boyutunda bölümler arasında anlamlı düzeyde bir farklılık yoktur [$F(4,610)=1,75$; $p=,14$]. Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinin toplam puanında ise Çocuk Gelişimi ($\bar{X}$ = 99,66) ve Sosyal Hizmet ($\bar{X}$ = 99,47) bölümlerinde okuyan öğrencilerin puan ortalaması, Hemşirelik ($\bar{X}$ = 94,39) bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F(4,610)=3,06$; $p=,02$].

Çizelge 3.12. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Uyumluluk	132	A	61,48						
	148	B	62,55	Gruplararası	93,52	3	31,17	0,37	,78
	178	C	61,80	Grup İçi	51574,18	611	84,40		
	157	D	61,70	Toplam	51667,70	614			
Anlatımcılık	132	A	35,37						
	148	B	36,25	Gruplararası	53,70	3	17,90	0,63	,60
	178	C	35,85	Grup İçi	17304,09	611	28,32		
	157	D	35,92	Toplam	17357,79	614			
SDYÖ Toplam	132	A	96,86						
	148	B	98,80	Gruplararası	271,88	3	90,62	0,47	,70
	178	C	97,65	Grup İçi	116987,53	611	191,46		
	157	D	97,63	Toplam	117259,41	614			

A= 1.sınıf, B= 2.sınıf, C= 3.sınıf, D= 4.sınıf

Çizelge 3.12'ye göre öğrencilerin Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutların tamamında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde de sınıflar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır [$F(3,611)=0,47$; $p=,70$].

Çizelge 3.13. Öğrencilerin Gelir Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Uyumluluk	129	A	60,94	Gruplararası	210,48	2	105,24	1,25	,29
	378	B	61,94	Grup İçi	51457,22	612	84,08		
	108	C	62,82	Toplam	51667,70	614			
Anlatımcılık	129	A	35,37	Gruplararası	39,54	2	19,77	0,69	,49
	378	B	35,96	Grup İçi	17318,25	612	28,29		
	108	C	36,08	Toplam	17357,79	614			
SDYÖ Toplam	129	A	96,32	Gruplararası	416,72	2	208,36	1,09	,33
	378	B	97,91	Grup İçi	116842,69	612	190,91		
	108	C	98,90	Toplam	117259,41	614			

A= Giderin altında, B= Gidere eşit, C= Giderin üstünde

Çizelge 3.13'e göre öğrencilerin Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutların tamamında gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde de gelir durumları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır [$F(2,612)=1,09$; $p=,33$].

Çizelge 3.14. Öğrencilerin Anne Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Uyumluluk	252	A	61,88					1,39	,25
	136	B	61,25	Gruplararası	349,11	3	116,37		
	159	C	62,97	Grup İçi	51318,59	611	83,99		
	68	D	60,63	Toplam	51667,70	614			
Anlatımcılık	252	A	36,12					0,71	,55
	136	B	35,46	Gruplararası	60,54	3	20,18		
	159	C	36,01	Grup İçi	17297,25	611	28,31		
	68	D	35,35	Toplam	17357,79	614			
SDYÖ Toplam	252	A	98,01					1,08	,36
	136	B	96,72	Gruplararası	617,13	3	205,71		
	159	C	98,98	Grup İçi	116642,28	611	190,90		
	68	D	95,98	Toplam	117259,41	614			

A= İlkokul, B= Ortaokul, C= Lise, D= Üniversite

Çizelge 3.14'e göre öğrencilerin Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutların tamamında anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde de öğrenim düzeyleri arasında anlamlı derecede bir farklılık bulunmamaktadır [$F(3,611)=1,08$; $p=,36$].

Çizelge 3.15. Öğrencilerin Baba Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin Anova Sonuçları

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Uyumluluk	124	A	61,87						
	131	B	61,20	Gruplararası	85,01	3	28,33	0,34	,80
	229	C	62,17	Grup İçi	51582,69	611	84,42		
	131	D	62,09	Toplam	51667,70	614			
Anlatımcılık	124	A	35,98						
	131	B	35,55	Gruplararası	30,15	3	10,05	0,35	,79
	229	C	35,78	Grup İçi	17327,64	611	28,35		
	131	D	36,19	Toplam	17357,79	614			
SDYÖ Toplam	124	A	97,86						
	131	B	96,76	Gruplararası	178,13	3	59,37	0,31	,82
	229	C	97,95	Grup İçi	117081,28	611	191,62		
	131	D	98,29	Toplam	117259,41	614			

A= İlkokul, B= Ortaokul, C= Lise, D= Üniversite

Çizelge 3.15'e göre öğrencilerin Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutların tamamında baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Öğrencilerin Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri toplam puan incelendiğinde de baba öğrenim düzeyleri arasında anlamlı derecede bir farklılık bulunmamaktadır [$F(3,611)=0,31$; $p=,82$].

Çizelge 3.16. Öğrencilerin Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Engelli Tanıdık	n	$\bar{X}$	s.s.	t	sd	p
Uyumluluk	Var	247	61,87	8,92	-0,04	613	,97
	Yok	368	61,90	9,34			
Anlatımcılık	Var	247	35,91	5,34	0,19	613	,85
	Yok	368	35,83	5,30			
SDYÖ Toplam	Var	247	97,78	13,50	0,05	613	,96
	Yok	368	97,73	14,04			

Çizelge 3.16' da öğrencilerin engelli bir tanıdığı olma durumuna göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutların tamamında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Toplam puan incelendiğinde ise engelli bir tanıdığı olanların ($\bar{X}= 97,78$) puan ortalaması ile engelli bir tanıdığı olmayanların ($\bar{X}= 97,73$) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$t(613)=0,05$; $p=,96$].

Çizelge 3.17. Öğrencilerin Engellilerle Çalışma Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Engelli Çalışma	n	$\bar{X}$	s.s.	t	sd	p
Uyumluluk	Evet	164	62,82	9,63	1,52	613	,13
	Hayır	451	61,55	8,98			
Anlatımcılık	Evet	164	36,34	5,82	1,36	613	,18
	Hayır	451	35,68	5,11			
SDYÖ Toplam	Evet	164	99,17	14,72	1,53	613	,13
	Hayır	451	97,24	13,45			

Çizelge 3.17’ de engelliler ile çalışma durumuna göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde; alt boyutlarda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Toplam puan incelendiğinde ise engelliler ile çalışanların ($\bar{X}= 99,17$) puan ortalaması ile engelliler ile çalışmayanların ($\bar{X}= 97,24$) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$t(613)=1,53$; $p=,13$].

Çizelge 3.18. Öğrencilerin Engellilerle İlgili Ders Alma Durumuna Göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Engelli Ders Alma Durumu	n	$\bar{X}$	s.s.	t	sd	p
Uyumluluk	Evet	202	62,91	9,25	1,94	613	,06
	Hayır	413	61,38	9,10			
Anlatımcılık	Evet	202	36,47	5,57	1,99	613	,04
	Hayır	413	35,56	5,16			
SDYÖ Toplam	Evet	202	99,39	14,10	2,06	613	,04
	Hayır	413	96,95	13,62			

Çizelge 3.18’ de engelliler ile ilgili ders alma durumuna göre Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde alt boyutlardan Anlatımcılık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmektedir [$t(613)=1,99$; $p=,04$]. Engelliler ile ilgili ders alanların ($\bar{X}= 36,47$) puan ortalaması, almayanlara ($\bar{X}= 35,56$) göre yüksek bulunmuştur. Toplam puan incelendiğinde ise engelliler ile ilgili bir ders alanların ($\bar{X}= 99,39$) puan ortalaması ile engellilerle ilgili bir ders almayanların ($\bar{X}= 96,95$) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$t(613)=2,06$; $p=,04$].

3.3. Engelli Bireylere Yönelik Algı ve Sosyal Duygusal Yetkinlik Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Çizelge 3.19. Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği Puanları ile Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyon

Boyutlar	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Benimsemek	1.00	,209**	,418**	,289**	,705**	,298**	,281**	,306**
2. Farkındalık		1.00	,595**	,339**	,768**	,147**	,075	,126**
3. Bireysel Destek			1.00	,348**	,798**	,215**	,140**	,197**
4. Toplumsal Çevre				1.00	,605**	,092*	,087*	,094*
5. EBYA Toplam					1.00	,273**	,213**	,263**
6. Uyumluluk						1.00	,805**	,974**
7. Anlatımcılık							1.00	,919**
8. SDYÖ Toplam								1.00

** p<.01, * p<.05 r=.00-.30 düşük, .30-.70 orta, .70-1.00 yüksek (Büyüköztürk, 2017)

Çizelge 3.19’ da Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği puanları ile Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği puanlarına ilişkin Pearson Korelasyon Katsayısı (r) incelenmiştir. Benimsemek ile Uyumluluk ($r=,298$; $n=615$; $p<,001$) ve Anlatımcılık ($r=,281$; $n=615$; $p<,001$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. Benimsemek ile Engelli Bireylere Yönelik Algı arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır ($r=,306$; $n=615$; $p<,001$). Farkındalık ile Uyumluluk arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır ($r=,147$; $n=615$; $p<,001$). Farkındalık ile Engelli Bireylere Yönelik Algı arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır ($r=,126$; $n=615$; $p=,002$). Bireysel Destek ile Uyumluluk ($r=,215$; $n=615$; $p<,001$) ve Anlatımcılık ($r=,140$; $n=615$; $p<,001$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bireysel Destek ile Engelli Bireylere Yönelik Algı arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır ($r=,197$; $n=615$; $p<,001$). Toplumsal Çevre ile Uyumluluk ($r=,092$; $n=615$; $p=,023$) ve Anlatımcılık ($r=,087$; $n=615$; $p=,032$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. Toplumsal Çevre ile Engelli Bireylere Yönelik Algı arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır ($r=,094$; $n=615$; $p=,019$). Engelli Bireylere Yönelik Algı ile Uyumluluk ($r=,273$; $n=615$; $p<,001$) ve Anlatımcılık ($r=,213$; $n=615$; $p<,001$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. İki ölçeğin toplam puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise Engelli Bireylere Yönelik Algı ile Sosyal Duyusal Yetkinlik arasında pozitif ancak düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=,263$; $n=615$; $p<,001$).

4.TARTIŞMA

Bu bölümde Engellilere Yönelik Algı Ölçeği ile Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeğine ilişkin bulgular literatür desteği ile yorumlanarak tartışılmıştır.

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre engelli bireylere yönelik algı puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Araştırma bulgularını destekleyen, engellilere yönelik algı ve tutumun cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediğini belirten çalışmalar mevcuttur (Kaner, 2000; Tervo, Palmer ve Redinius, 2004; ÖZİDA, 2008; Jerlinder vd., 2009; Özer ve vd., 2013; Özcan, 2016; Kritsotakis, 2017; Çakırer Çalbayram vd., 2018; Sel ve Yıldız ,2020; Sharma, 2021; Kaldık, 2022; Demirbilek, 2024). Bu durum çalışma grubunda engellilere yönelik algının kadın ya da erkek olmakla değil, sosyal yaşama karşı duyarlılık ve insani değerlerle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Ancak engellilere yönelik tutumun cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturduğunu içeren çalışmalar da bulunmaktadır. Sarı-Yıldırım vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada engellilere yönelik tutum ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Literatürde kadınların engelli bireylere yönelik tutumlarının erkeklerden daha yüksek olduğu saptayan çalışmalarda görülmektedir (McDougal vd, 2004; Yıldırım ve Dökmen, 2004; Avcıoğlu, vd., 2005; Nabors ve Lehmkuhl, 2005; Laws ve Kelly, 2005; Meegan ve MacPhail, 2006; Hergenrather ve Rhodes, 2007; Findler vd, 2007; Karademir, vd., 2018; Gedik ve Toker 2018; Oliva Ruiz vd.,2020; Karataş, 2020; Gallego-Ortega ve Rodríguez-Fuentes, 2021). Bu çalışmaların aksine erkeklerin engellilere yönelik tutum ölçek puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğunu belirleyen çalışmalara da rastlanmaktadır Şahin ve Bekir, 2016; Altunhan, vd., 2021; Diğer ve Yıldız, 2021).

Öğrencilerin devam ettikleri bölüme göre, Beslenme ve Diyetetik bölümünde okuyan öğrencilerin engelli bireylere yönelik algı ölçeğinin benimsemek alt boyutu puan ortalaması ile toplumsal çevre alt boyutu puan ortalaması diğer bölümlerde okuyan öğrencilerden daha yüksektir. Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümünde okuyan öğrencilerin farkındalık alt boyutu puan ortalaması ile bireysel destek alt

boyutu puan ortalamaları diğer bölüm öğrencilerinin puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak analizler sonucunda Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeğinin toplam puanında bölümler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Benimsemek ve toplumsal çevre alt boyutlarında Beslenme ve Diyetetik bölümü öğrencilerinin puan ortalamalarının diğer bölümlere göre yüksek çıkması engelli bireylere karşı olumsuz ve dışlama algılarının kırılması ile açıklanabilir. Farkındalık boyutu ile Bireysel Destek alt boyutunda ise Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin puan ortalamalarının yüksek çıkması ders içeriklerinde engellilere yönelik uygulamalara katılmaları, çalışma alanlarında engellilerin var olması ile ilişkilendirilebilir. Demirbilek vd., (2024) ve Çalbayram vd., (2018) hemşirelik bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının diğer bölümlerdeki öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Şahin ve Bekir (2016) tarafından yapılan çalışmada farklı bölümde öğrenim gören öğrenci grupları ile ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğunu saptamışlardır. Hemşirelik bölümü öğrencileri, sağlık yönetimi ve çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinden daha düşük puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Altunhan, vd. (2021), Kaldık (2022), Ünal ve Yıldız (2017) ve Yıldırım Sarı vd. (2010) yaptıkları araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerinin bölümlerine göre engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık belirlemişlerdir.

Öğrencilerin sınıf düzeyine göre engelli bireylere yönelik algı ölçeği alt boyutları ile toplam ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç çalışılan örneklemdaki öğrencilerin engellilere karşı olumlu algılarının erken dönemden itibaren oluştuğunu, sınıf düzeyine bağlı olmadığını düşündürmektedir. Literatürde araştırma bulgularımızı destekleyen, öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının sınıf değişkenine göre farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Demirbilek vd., 2024; Yıldırım ve Yüksel, 2022; Başkonuş ve Akdal, 2021; Sarı vd., 2021; Altunhan vd., 2021; Karataş, 2020; Karademir vd., 2018; Şahin ve Bekir, 2016; Sarı- Yıldırım vd., 2010; Gülünay vd.,2009). Çalışma sonuçlarımızın aksine üniversite öğrencilerinin sınıflarına göre engelli bireylere yönelik tutumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Thompson vd. (2003)'nin hemşirelik bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumunu incelediği çalışmalarında son sınıf öğrencilerinin tutumlarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Canpolat (2023) çalışmasında 4. sınıf

üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının 1. sınıflardan daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algısı gelir durumu değişkenine göre engellilere yönelik algı ölçeğinin benimsemek ve bireysel destek alt boyutlarında geliri giderine eşit olan öğrencilerin puan ortalamalarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Toplam puan incelendiğinde de gelir durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Geliri giderine eşit olanların puan ortalaması geliri giderin altında olanlardan yüksektir. Bu sonuç, gelir durumu değişkeninin engellilere yönelik algıyı açıklamada tek başına yeterli olmadığını diğer değişkenlerle birlikte incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırma sonucuna paralel olarak Diğer ve Yıldız (2021) üniversite öğrencilerinin ailelerinin aylık geliri ile engellilik algıları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu saptamışlardır. Aile geliri diğer gruplara göre yüksek olan öğrencilerin engellilik algısı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu benimsemek alt boyutunda ise gelir durumu ile engellilere yönelik algı arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ünal ve Yıldız (2017) üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını incelediği çalışmada gelir durumu ile engellilere yönelik tutum arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Karataş (2020) üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını incelediği çalışmada ailenin gelir durumunun tutum üzerinde etkisi olmadığını tespit etmiştir. Gelir düzeyi bakımından engellilere yönelik tutuma ilişkin farklılık olduğu sonucuna ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (Robinson, Martin ve Thompson, 2007; Murray, Wren ve Keys, 2008). Çakırer Çalbayram vd. (2018) yaptıkları çalışmada geliri giderine göre fazla olan grubun engellilere yönelik daha olumlu tutumları olduğunu belirlemişlerdir.

Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları ile anne öğrenim düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Literatürde araştırma sonuçlarımızla benzerlik gösteren araştırmalar da mevcuttur (Gedik ve Toker, 2018; Altunhan vd., 2021; Kürkçüoğlu vd., 2021; Kaldık, 2022). Araştırma sonucundan farklı olarak 15-18 yaş aralığında olan gençlerle yapılan çalışmada annesi üniversite mezunu olanların olmayanlara göre engellilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir (Özakar Akça vd., 2022).

Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları baba öğrenim düzeyine göre engelli bireylere yönelik algı ölçeği alt boyutlarından sadece bireysel destek

boyutunda babası ortaokul mezunu olanların puan ortalaması ilkokul mezunu olanlara göre anlamlı farklılık göstermektedir. Engelli bireylere yönelik algı ölçeği toplam puanı incelendiğinde de babası lise mezunu olanların puan ortalaması ilkokul mezunu olanlardan yüksek bulunmuştur. Bu durum insanların davranışlarını geliştirmede ve çocuklarını olumlu yönde etkilemede eğitimin önemli olduğunu düşündürmektedir. Araştırma sonucundan farklı olarak Kaldık (2022), üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını incelediği çalışmasında katılımcı tutumlarının baba öğrenim durumu açısından farklılaşmadığını belirlemiştir. Yine aynı şekilde Açıık ve Nariç (2020), Kürkçüoğlu vd., (2021) ile Altunhan vd., (2021) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarda babanın öğrenim düzeyinin öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarını etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin engelli tanıdığı olma durumuna göre engelli bireylere yönelik algı ölçeği alt boyutları ile toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Engelli tanıdık olma durumuna göre ölçek puanında anlamlı farklılık olmaması; engelli bireylere karşı olumlu tutumlar geliştirmek için tanıdık birine ihtiyaç duyulmadığı, artık engelli bireylerle her ortamda ve her anda karşılaşıldığı, toplumun engellilere karşı tutumunun olumlu yönde değişmesinin etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca çalışılan örneklemin sağlık bilimleri fakültesi olmasından kaynaklı engelli bireylerle tecrübe yaşama olasılıklarının olması durumunun da etkili olabileceği düşünülmüştür. Araştırma bulgularına paralel olarak Kaldık (2022), Özakar Akça vd., (2022), Şahin ve Bekir (2016), Sarı Yıldırım vd., (2010) ile Parasuram (2006) tarafından üniversitedeki gençlerin engellilere yönelik tutumlarını inceledikleri araştırmalarda da engelli tanıdık olup olmama durumunu göre katılımcı gençlerin tutumlarının farklılaşmadığı saptanmıştır. Süngü (2012) ve Gün (2021) öğretmen adayları, Gökçe vd. (2016) Tıp Fakültesi öğrencileri ile engellilere yönelik tutumları inceledikleri araştırmalarında, engellilere yönelik tutumun engelli tanıdığı olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Çalışmamızda elde edilen sonuçlardan farklı olarak Özer vd. (2012) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin engelli tanıdığı olma durumu ile tutum puanları arasında anlamlı fark olduğunu ve engelli tanıdığı olanların, olmayanlara göre daha yüksek puana sahip olduğunu saptamışlardır.

Araştırmada engellilerle çalışmayan öğrencilerin engelli bireylere yönelik algı ölçeğinin tüm alt boyutları ile ölçek toplam puan ortalamaları engellilerle çalışan

öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Yapılan analiz sonucunda engellilerle çalışma değişkeni engelli bireylere yönelik algı ölçeğinin bireysel destek, toplumsal çevre alt boyutları ile ölçek toplam puanında anlamlı farklılık oluşturmaktadır. Bu durum engellilerle çalışmanın bir takım zorluklar içermesi ve öğrencilerin de bu zorluğu deneyimlemesi ile ilişkilendirilebilir. Engellilerle çalışma imkanı yaşayan öğrencilerin hem derslerde edindikleri literatür hem de uygulama bilgileriyle birlikte birebir çalışma imkanı buldukları bu grupta yer alan bireylere karşı empati geliştirme olasılıklarını arttırdığı ve bu durumun da algılarını etkilediği düşünülmüştür. Araştırma bulgularından farklı olarak Canpolat (2023) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada engelli bireyler ile çalışma deneyimi olanların olmayanlara göre engellilere yönelik tutum puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Yine aynı şekilde Georgiadi vd. (2012) çalışmasında daha önce engellilere bakım yapan hemşirelik bölümü öğrencilerinin daha olumlu tutumlar sergilediklerini belirlemişlerdir. Engelli bireylerle aynı sınıfta eğitim görmeyen öğrencilerin engellilere karşı olumlu tutumlar sergilediklerini gösteren çalışmalar da mevcuttur (Sezer, 2012; Özyürek, 2013).

Engelliler ile ilgili ders alma durumunun engelli bireylere yönelik algı ölçeğinin sadece toplumsal çevre alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Engelliler ile ilgili ders almayanların puan ortalaması ders alanlara göre yüksek bulunmuştur. Ancak engellilerle ilgili ders alma durumu ölçek toplam puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Öğrencilerin ders içeriklerinden kaynaklı olarak engelli bireylerle yapılan uygulamalar nedeniyle bu sonuca ulaşılmış olabilir. Yapılan çalışmalar bu bulguyu destekler niteliktedir (Gülünay vd. 2009, Şahin ve Güldenöğlü, 2013; Şahin ve Bekir, 2016; Çitil, vd. 2018; Yaşın ve İlhan, 2021). Çalışma sonucundan farklı olarak engellilere yönelik ders alanların engelli bireylere yönelik tutumlarının olumlu yönde geliştiği sonucuna ulaşılan çalışmalar da mevcuttur. (Thompson, Emrich ve Moore, 2003, Gözün ve Yıkılmış, 2004; Hunt ve Hunt, 2004; Orel, vd., 2004; Adler, vd., 2005; Tavit ve Özyürek, 2009; Alptekin ve Batık, 2013). Uysal vd, (2014) hemşirelik bölümü öğrencileri ile yaptıkları araştırmada engellilerle ilgili ders alma durumu ile engellilere yönelik tutum arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır. Demir(2023) yaptığı araştırmada engellilere yönelik tutum açısından engelliler konusunda eğitim alan bireylerin almayanlara göre daha olumlu tutum sahibi olduğunu belirlemiştir. Canpolat (2023)'ın çalışma

sonucuna göre engelli bireylere yönelik ders almış olan öğrencilerin almayanlara göre engellilere yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin özel eğitim ve kaynaştırma konularında aldığı eğitimlerin onların engelli bireylere ilişkin tutumlarını olumlu olarak etkilediği görülmüştür (Şahin ve Güldenoğlu,2013).

Sosyal duygusal yetkinlik ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre uyumluluk ve anlatımcılık alt boyutlarında kadın öğrencilerin puan ortalaması erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Toplam puana göre ise sosyal duygusal yetkinlik ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Kadınların daha olumlu tutumlarının olması, empati yeteneklerinin daha gelişmiş olması, şefkatli, sevecen, merhametli, duygusal olma gibi toplumsal cinsiyet özellikleri ile açıklanabilir. Çalışma bulgularımız ile paralellik gösteren kadınların sosyal-duygusal yetkinliklerinin yüksek (Güneş,2023; Arslan Yalçın, 2009; Coleman, 2003), çalışma bulgularımızın tersine erkeklerin sosyal-duygusal yetkinliklerinin yüksek olduğunu gösteren (Koparan vd, 2009; Hamurcu, 2011) ve cinsiyetler arası anlamlı farklılığının bulunmadığını (Eken 2010; Ateş, 2016; Ay ve Temel, 2021; Akkuş, 2023) belirten çalışmalar mevcuttur. Bingöl ve Okçu (2023)'nın yaptığı çalışmada da sosyal duygusal yetkinlik ölçeğinin “Uyumluluk” alt boyutunda kadın öğrencilerin puanları erkeklere göre daha yüksektir. Coleman (2003) ile Koparan vd. (2009)'nin yapmış oldukları çalışmalarda cinsiyet ile sosyal duygusal yetkinlik puanları arasında anlamlı farklılık saptamışlardır. Erişen vd, (2020) Psikoloji, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ile Sosyal Hizmet bölümü öğrencileri ile yaptıkları çalışmada algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını belirlemişlerdir. Çelikkaleli (2014)'nin yaptığı çalışmasında sosyal yetkinlik cinsiyete göre farklılaşmazken, duygusal yetkinliğin erkeklerde daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Şencan (2009), Güneş (2011) ve Çelikkaleli (2014) gibi araştırmacılar, algılanan sosyal yetkinliğin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını belirtmesine rağmen Hamurcu (2011) bu farklılaşmanın anlamlı düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Devam edilen bölüme göre uyumluluk alt boyutunda Çocuk Gelişimi ve Sosyal Hizmet bölümlerinde okuyan öğrencilerin puan ortalaması, Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Sosyal duygusal yetkinlik ölçeğinin toplam puanında ise Çocuk Gelişimi ve Sosyal Hizmet

bölümlerinde okuyan öğrencilerin puan ortalaması, Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Çocuk Gelişimi bölümünde çocuklara, gençlere, engellilere yönelik uygulamaların yer alması, Sosyal Hizmet bölümünde ise yaşlılara, engellilere, çocuklara yönelik uygulama alanlarının olması, bu alanlarda öğrencilerin olumlu iletişim becerilerini geliştirmelerinde ve beden dillerini iyi kullanmayı öğrenmelerinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Çalışma ile benzer sonuca ulaşan Ünal vd. (2016) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların bölümlerine göre duygusal yetkinliklerinin farklılaştığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmaların aksine öğrenim görülen bölümün sosyal duygusal yetkinlik açısından anlamlı bir fark oluşturmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Ömür vd, 2014; Kırıl ve Saraçoğlu, 2018; Erişen vd, 2020; Akkuş, 2023).

Araştırma sonucunda sınıf düzeyinin öğrencilerin sosyal duygusal yetkinlik ölçeği alt boyutları ve ölçek toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Araştırma sonucunu destekler nitelikte öğrencilerin sınıf düzeylerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin istatistiksel açıdan farklılık göstermediği sonucuna ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (Biçer, 2009; Şencan, 2009; Güneş, 2011; Hamurcu, 2011; Erişen vd. 2020; Akkuş, 2023). Fırıncıoğlu (2005), Pinto vd. (2012) ile Güneş (2023) araştırmalarında sosyal yetkinlik düzeyleri ve sınıf değişkeni arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu belirlemişlerdir. Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça sosyal duygusal yetkinlikleri de artmaktadır.

Araştırma sonucunda gelir durumuna göre öğrencilerin sosyal duygusal yetkinlik ölçeği alt boyutları ve ölçek toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Gelir durumu ile anlamlı bir ilişkinin tespit edilmemesinin sebebi gençlerin artık iletişim becerilerine verdikleri önemin artması ve bundan kaynaklı olarak da gelir durumunun sosyal duygusal becerilerine etki eden bir faktör olmadığı düşünülmektedir. Araştırma bulgusunu destekler nitelikte Akkuş (2023), Yuvacı (2019), Uygun (2018), Çelik (2016) ve Nabant (2016)'ın çalışmalarında ekonomik gelir düzeyinin bireylerin sosyal duygusal yetkinliklerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmanın aksine Nooney vd, (2013) 'nin ve Uyeki ve Holland (2000)'ın yapmış oldukları araştırmada, sosyal yetkinlik ile gelir durumu arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan Fırat (2018) ve Mavioğlu'nun (2018) yapmış oldukları araştırmalarda aile geliri ile sosyal duygusal yetkinlik arasında ilişki olduğu, Yuehua ve Shanggui

(2004) tarafından yapılan araştırmada da sosyo-ekonomik düzey düştükçe sosyal yetkinlik beklentisinin de düştüğü bulunmuştur.

Araştırma sonucunda anne öğrenim düzeyinin öğrencilerin sosyal duygusal yetkinlik  l eği alt boyutları ve ölçek toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı g r lmektedir. Araştırma bulgusuna paralel olarak Işıksolu Aysel (2020), Nalbant (2016), Hamurcu (2011) yetkinlik düzeylerinde anne öğrenim düzeyinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma sonucundan farklı olarak anne öğrenim durumunun sosyal yetkinlik ile pozitif yönde ilişkili olduğunu vurgulayan bazı çalışmalar da bulunmaktadır (Biçer, 2009;  ift i-Topaloğlu, 2013; Bozkurt, 2016; Uygun, 2018).

Araştırma sonucunda baba öğrenim düzeyinin öğrencilerin sosyal duygusal yetkinlik  l eği alt boyutları ve ölçek toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı g r lmektedir. Bu durum babanın öğrenim düzeyinin bireylerin empati kurma, yardım etme, iletişim kurma davranışlarının üzerinde etkili olmadığı yorumunu getirmektedir. Araştırma bulgusuna paralel olarak Hamurcu (2011) , Nalbant (2016)  alışmalarında yetkinlik düzeylerinde baba öğrenim düzeyinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulgularımıza paralellik göstermeyen çalışmalarda bulunmaktadır. Biçer (2009) ve Uygun (2018) araştırmalarında babası  niversite mezunu çocukların babası ilkokul mezunu çocuklardan daha fazla sosyal yetkinlik davranışları sergilediklerini belirlemiştir. Benzer şekilde, Bozkurt (2016) yaptığı çalışmada, baba öğrenim düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik puanlarının da arttığını saptamıştır.

Araştırma sonucunda engelli tanıdık olma durumuna göre öğrencilerin sosyal duygusal yetkinlik  l eği alt boyutları ve ölçek toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum insanların artık engelli bireylerle hayatın her anında bir arada olması, bireylerin empati ve iletişim becerilerinin gelişmesine bağlı olarak engellilere karşı verdikleri değerin artması ile ilişkilendirilebilir.

Öğrencilerin engelliler ile çalışma durumuna göre Sosyal Duygusal Yetkinlik  l eğinden elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde alt boyutlarda ve ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuç engelliler ile çalışma durumunun öğrencilerin sosyal duygusal yetkinliklerini etkileyen tek faktör olmadığı yorumunu getirmektedir.

Engelliler ile ilgili ders alma durumu sosyal duygusal yetkinlik ölçeğinin Anlatımcılık alt boyutu ile ölçek toplam puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Örneklem grubuna dahil edilen bölümlerin derslerinde engellilere yönelik içerikler mevcuttur. Bu dersler aracılığıyla öğrencilerin etkileşim ve iletişim becerilerinin, empati düzeylerinin, duygu yönetim becerilerinin desteklendiği söylenebilir.

Engelli Bireylere Yönelik Algı ile Sosyal Duygusal Yetkinlik arasında pozitif düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Öğrencilerin engellilere yönelik olumlu algıları artıkça sosyal duygusal yetkinlikleri de artmaktadır. İnsanların davranış şekilleri ve duygusal becerileri birbirini etkilemektedir. Davranış şekilleri ilk olarak zihinlerde algı ile başlamakta olup akabinde duyguları şekillendirmektedir (Diğer ve Yıldız 2021). Bu sebeple sergilenen davranış şekillerini inceleme ile ardında yer alan duygunun tespiti önem arz etmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinliklerini değerlendirmek, etkili olabilecek etmenleri belirlemek ve üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik algıları ile sosyal duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç kapsamında Kırıkkale Üniversite Sağlık Bilimleri Fakültesinde yer alan Beslenme ve Diyetetik, Çocuk Gelişimi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Hemşirelik, Sosyal Hizmet bölümüne devam eden öğrencilerin engellilere yönelik algıları ve sosyal duygusal yetkinlikleri cinsiyet, bölüm, sınıf, gelir durumu, anne-baba öğrenim durumu, engelli tanıdık olma durumu, engellilerle çalışma durumu ve engellilere yönelik ders alma durumuna göre incelenmiştir.

Araştırma sonucunda cinsiyet, sınıf, anne öğrenim durumu, engelli tanıdık olma durumu değişkenleri engelli bireylere yönelik algı ölçeğinden elde edilen puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Beslenme ve Diyetetik bölümünde okuyan öğrencilerin engellilere yönelik algı ölçeğinin benimsemek ve toplumsal çevre alt boyutu puan ortalamaları, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümünde okuyan öğrencilerin ise farkındalık ve bireysel destek alt boyutu puan ortalamaları diğer bölüm öğrencilerin puan ortalamalarına göre daha yüksektir. Gelir durumuna göre benimsemek ve bireysel destek alt boyutlarında geliri giderine eşit olanların puan ortalaması geliri giderin altında olanlardan daha yüksektir. Bireysel destek alt boyutunda babası ortaokul mezunu olanların puan ortalaması ilkokul mezunu olanlara göre farklılık göstermektedir. Engellilerle çalışma durumu bireysel destek, toplumsal destek ve ölçek toplam puanlarında, engellilerle ilgili ders alma durumu ise toplumsal çevre alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Sosyal duygusal yetkinlik ölçeğinin alt boyutları ve toplam puan ortalamasında kadın öğrencilerin puan ortalamaları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Uyumluluk alt boyutunda Çocuk Gelişimi ve Sosyal Hizmet bölümlerinde okuyan öğrencilerin puan ortalaması Hemşirelik bölümündeki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.

Anlatımcılık boyutunda engellilerle ilgili ders alanların puan ortalaması almayanlara göre yüksek bulunmuştur.

Sınıf düzeyi, gelir durumu, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, engelli tanıdığı olup olmaması, engellilerle çalışma durumu değişkenleri Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeğinden elde edilen puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

Sonuç olarak engelli bireylere yönelik algı ile sosyal duygusal yetkinlik arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik olumlu algıları artıkça sosyal duygusal yetkinliklerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda konu ile ilgili alan uzmanları, eğitimciler ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur:

- Araştırma örneklemini Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde yer alan Beslenme ve Diyetetik, Çocuk Gelişimi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Hemşirelik, Sosyal Hizmet bölümü öğrencileri ile sınırlıdır. İlerleyen çalışmaların farklı fakültelerde ve farklı bölümlerde yapılması alan yazına çeşitlilik sağlayacaktır.
- Çalışma evreninin sadece Kırıkkale Üniversitesi'nden oluşturulması bir sınırlılık olarak kabul edilmekte olup, evrenin daha da genişletilmesinin etkili sonuçlar oluşturacağı düşünülmektedir. Farklı bölgelerde araştırma yapılması önerilebilir.
- Araştırmaya üniversite öğrencileri dahil edilmiştir. Çalışma grubuna farklı alanlarda çalışan kişilerin eklenmesi ve analiz yöntemlerinin farklılaştırılması önerilebilir.
- Araştırma kapsamına üniversite öğrencileri dahil edilmiştir. Çalışmanın çeşitli kademelerde eğitim gören öğrencilerle ve farklı değişkenler kullanılarak yapılması önerilebilir.
- Araştırmada Diğer ve Yıldız (2021) tarafından geliştirilen “Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği” ile Ay ve Temel (2021) tarafından Türkçeye uyarlanan “Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılacak olan diğer araştırmalarda farklı ölçeklerin kullanılmasının alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- Araştırmada kullanılan engellilere yönelik algı ile ilgili alan yazında sınırlı çalışma mevcuttur. İlerleyen çalışmaların bu konuda yapılması önerilebilir.
- Engelli bireylere yönelik farkındalık çalışmalarının artırılmasının ve ders içeriklerinde engellilikle ilgili çalışmaların yoğunlaştırılmasının engellilik algısını pozitif yönde değiştireceği düşünülmektedir.
- Üniversitelerde engellilik algısı hakkında öğrencilere eğitim, seminer ve çeşitli çalışmalar düzenlenerek engellilikle ilgili öğrenciler eğitilebilirler.

KAYNAKLAR

Abdullayev, E. (2023). 18-29 Yaş Arası Fiziksel Engellilerin Yaşadığı Psikososyal Sorunlar. Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya*.

Acak, M. ve Narinç, Ç. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi (Malatya il örneği). *GERMENİCA Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 18-27.

Akkuş, R.(2023). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutum, Sosyal-Duygusal Yetkinlik ve Sosyal Görünüş Kaygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt*.

Altunhan, A., Bayer, R. ve Açak, M. Z. (2021). Mardin Artuklu Üniversitesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 61-70.

Aslan, M. ve Şeker S. (2011). Engellilere yönelik sosyal algı ve dışlanmışlık (Siirt Örneği). *Sosyal Haklar Sempozyumu, Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye*.

Ateş, B. (2016). Lise öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik puanlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1): 185-194.

Avcıoğlu, H., Sazak-Pınar, E. ve Öztürk, T. (2005). Kaynaştırma uygulamaları okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya yönelik öğretmen ve anne-baba tutumlarının incelenmesi. *XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, 69-89.

Avşaroğlu S. ve Güleş E. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip anne babaların yaşam doyumlarının öz-anlayış ve merhamet düzeyleri açısından incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 27(1): 365-376. doi:10.24106/kefdergi.2960.

Avşaroğlu, S. (2012). Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan anne-babaların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 533- 549.

Ay, İ. ve Temel, G. (2021). Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve güvenilirlik-geçerlilik çalışması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 142-160.

Başkonuş, T. ve Akdal, D. (2021). Özel eğitim öğretmen adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerin sportif etkinliklerine ve spora yönelik tutumlarının incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Univ J ISS*, 11(1): 1–20.

Baykoç , N. (Ed.). (2011). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.

Bingöl, Ş. ve Okçu, V. (2023). Üniversite öğrencilerinin gençlik liderlik özellikleri ile sosyal-duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişki. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(29), 30-55.

Blair, C. ve Diamond, A. (2008). Biological processes in prevention and intervention: The promotion of self-regulation as a means of preventing school failure. *Development and Psychopathology*, 20, 899-911. doi:10.1017/S0954579408000436

Bozkurt, E. (2016). Okul Öncesi Çocuklarının Duyguları Anlama Becerileri ile Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Konya.

Brandes, J. A. ve Crowson, H. M. (2009). Predicting dispositions toward inclusion of students with disabilities: The role of conservative ideology and discomfort with disability. *Social Psychology of Education*, 12, 271-289.

Burcu, E. (2020). *Engellilik Sosyolojisi*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Caner, S. M. (2019). Dindar Bireylerin Engellilere Karşı Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa.

Canpolat, B. (2023). Spor Bilimleri Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları ile Paralimpik Algıları Arasındaki İlişki. Doktora Tezi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Malatya.

Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2018). *Research Methods in Education* (8th ed.). London:Routledge.

Coleman, P. K. (2003). Perceptions of parent-child attachment, social self-efficacy and peer relationships in middle Childhood. *Infand and Child Development*, 12(4), 351-368.

Crow, K.L. (2008). Four types of disabilities: their impact on online learning. *TechTrends*, 52(1): 51–55. doi:10.1007/s11528-008-0112-6.

Çakırer Çalbayram, N., Aker, M. N., Akkuş, B., Durmuş, F. K. ve Tutar, S. (2018). Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 30-40.

Çelik, F. (2019). Bedensel Engellilerde Sosyal Dışlanma ve Benlik Saygısı İlişkisi: Adıyaman İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sivas.

Çelik, O. (2016). Öğretmen Adaylarının Psikolojik İyi Oluş Algılanan Sosyal Yetkinlik ve Güvengenliğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzincan.

Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176).

Çetintaş, E. (2017). Lise Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Okul Sosyal Hizmeti Odağında İncelenmesi: Erzincan İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Çiftçi Topaloğlu, Z. (2013). 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri ile Anne-Babalarının Ebeveyn Özyeterliliği Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Denizli.

Çitil, M. ve Üçüncü, M. K. (2018). Türkiye’de Engelli Hakları ve Engelliler Hukuku’nun durumu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (35):233-278.

Demir, C. (2023). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygıları ile Engellilere Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması (Bağcılar İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi. *Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul.

Demirbilek, B., Karaç, Y., ve Karabulut, E. O. (2024). Spor bilimleri öğrencilerinin engellilere yönelik algı düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-13.

Denham, S. A., Kimberly, A. B., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, A. ve Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence? *Child Development*, 74, 238-256. doi: 10.1111/1467-8624.00533

DePaoli, J. L., Atwell, M. N. ve Bridgeland, L. (2017). Ready to lead: a national principal survey on how social and emotional learning can prepare children and transform schools. Civic Enterprises and Hart Research Associates for CASEL.

Diğer, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Engellilik Algı Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Fırat Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Elâzığ.

Diğer, H. ve Yıldız, A. (2021). Engelli bireylere yönelik toplumsal algı: Fırat Üniversitesi Örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırma Dergisi*, 8(15), 67-84.

Doğan, N., Soysal, S. ve Karaman H (2017). *Aynı Örneklem Açımlayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizi Uygulanabilir Mi? Küreselleşen Dünyada Eğitim* (Ed.: Demirel Ö ve Dinçer S). Ankara: Pegem.

Erişen, M. A., Kesen, N. F. ve Daşbaşı, S. (2020). Psikoloji, pdr ve sosyal hizmet öğrencilerinin duygu stilleri, olumsuz değerlendirilme korkusu ve algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin çeşitli değişkenliklere göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 4(31), 1599-1623.

Fırat, Y. (2018). Türkiye'de Riskli Bir Topluluktaki Çocukların Dirençlilik, Duygu Düzeltme, Sosyal Yetkinlik ve Problem Davranışları. Yüksek Lisans Tezi. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Findler, L., Vilchinsky, N. ve Werner, S. (2007). The multidimensional attitudes scale toward persons with disabilities (Mas): *Construction And Validation*. Article in *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 50 (2), 166-176.

Gallego-Ortega, J. L. ve Rodríguez-Fuentes, A. (2021). Teaching attitudes towards students with disabilities. *Mathematics*, 9(14), 1637. <https://doi.org/10.3390/math9141637>

Gedik, Z. ve Toker, H. (2018). Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları ve sosyal beğenirlik düzeyleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 111-116.

Gencer, M. (2019). Engellilik Durumu ve Engellilere Yönelik Toplumsal Algı: Kütahya örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kütahya.

Georgiadi, M., Kalyva, E., Kourkoutas, E. ve Tsakiris, V. (2012). Young children's attitudes toward peers with intellectual disabilities: effect of the type of school. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 25 (6): 531-41.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Girgin-Aykanat, B. ve Balcı, S. (2015). Fiziksel engelli çocuk ve ailesinin evde bakım gereksinimi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, S: 4.

Gökçe, A., Güneş, G. ve Seyitoğlu, Ç.D. (2016). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışları. *Medicine Science*, 5(2): 351-62.

Gören, A.B.(2016). Engelli çocuğa sahip annelerde yas süreci. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 20(1), 225-244.

Greenberg, M. T., Dornitrovich, C. E., Weissberg, R. P. ve Durlak, J. A. (2017). Social and emotional learning as a public health approach to education. *Future Child*, 27, 13-32.

Güllüoğlu, İ. (2022). Engellilik, bakış açısı ve medya. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 4(1): 39-52.

Gülünay, Y.İ., Kayışoğlu, N. ve İlhan, L. (2009). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2): 626-39.

Gün, E. (2021). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Malatya İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Malatya.

Gündüz, G. (2015). Self-Regulation İn Turkish Preschoolers: Relations With Family Context And Socio-Emotional Competence .Master's Thesis. *Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Güneş, T. (2023). Öğrenci Hemşirelerin Kişilerarası İlişki Biçimi ve Sosyal-Duygusal Yetkinlik Düzeyleri ile Pandemi Kaygısı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. *Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.

Hamurcu, H. (2011). Ergenlerin Yetkinlik İnançları ve Psikolojik İyi Oluşlarını Yordamada Psikolojik İhtiyaçlar. Yayımlanmış Doktora Tezi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü* , Konya.

Haşimi ,H. , Mohayeji ,A., Farzaneh, A., Yekta, A., Ostadimoghaddam, H. , Asharlous , E. ve Khabazkho, M. (2023) *Bilim Temsilcisi* , 4;13(1):14498

Hergenrather, K. ve Rhodes, S. (2007). Exploring undergraduate student attitudes toward persons with disabilities: application of the disability social relationship scale. *Rehabilitation Counselling Bulletin*; 50 (2), 66-75.

Heward, W. L. (2013). *Exceptional Children: An Introduction to Special Education*. USA: Pearson.

Hibbard, R.A. ve Desch, L.W. (2007). Maltreatment of children with disabilities. *Pediatrics*, 119 (5), 1018-1025.

Hofer, C., Eisenberg, N. ve Reiser, M. (2010). The role of socialization, effortful control, and ego resiliency in French adolescents' social functioning. *Journal of Research on Adolescence*, 20, 555-582. doi: 10.1111/j.1532-7795.2010.00650.x
Reference

Işık Afacan, M. (2023). Engellilik ve spor sosyolojisi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1-Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 1112-1122.

Işıksolu Aysel, Y. (2020). 60- 72 Aylık Çocukların Öz-Düzenleme Becerileri, Sosyal Yetkinlik Davranışları ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Denizli.

İsrail, E. (2007). Öz düzenleme eğitimi, fen başarısı ve öz yeterlilik. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.

Jerlinder, K., Danermark, B. ve Gill, P. (2009). Swedish primary-school teachers' attitudes to inclusion – The case of pe and pupils with physical disabilities. *European Journal Of Special Needs Education*, 25:1, 45- 57.

Julka, A., Mukhopadhyay, S., Vyas, S., Anupriya, M.S. ve Salim, D. (2014). Including Children With Special Needs: Primary Stage. New Delhi: *National Council of Educational Research and Training*. doi:978-93-5007-284-4

Kaldık, B. (2022). Üniversitedeki z kuşağı'nın engelli bireylere yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 39-53. <https://doi.org/10.29029/busbed.1029744>

Kaner, S. (2000). Özel eğitime giriş dersinin, öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*; 1 (1), 32-43.

Karademir, T., Açak, M., Türkçapar, Ü. ve Eroğlu, H. (2018). Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 103-112.

Karataş, Z. (2020). Sosyal hizmet ve ilahiyat lisans programı öğrencilerinin engelli bireylere ilişkin tutumları. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 15, 65-79.

Kargın, T. ve Baydık, B. (2002). Kaynaştırma ortamındaki işiten öğrencilerin işitme engelli akranlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(2): 27-39

Koçyiğit, S., Yılmaz, E. ve Sezer, T. (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *HAYEF Journal of Education*, 12 (1), 209-218.

Koparan, Ş., Öztürk, F., Özkılıç, R. ve Şenışık, Y. (2009). An investigation of social self efficacy expectations and assertiveness in multiprogram high school students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(9), 623–629.

Krasnor, L. R. ve Denham, S. (2009). *Socio-emotional competence in early childhood*. In K.H. Rubin, W.M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 162-179). NY: The Guilford Press.

Kritsotakis, G., Galanis, P., Papastefanakis, E., Meidani, F., Philalithis, A.E., Kalokairinou, A. ve Sourtzi, P. (2017). Attitudes towards people with physical or intellectual disabilities among nursing, social work and medical students. *Journal of Clinical Nursing*. Dec;26(23-24):4951-4963. doi: 10.1111/jocn.13988. Epub 2017 Oct 13. PMID: 28771877.

Kuru Aktürk, N. B. ve Ekim, A. (2023). Toplumda engelli çocuk. *Arel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(3), 178-185.

Kürkçüoğlu, I., Ergen, M., Alsını, T. G. E., Keskin, T., Alsını, A. M. ve Başkurt, F. (2021). Diş hekimliği öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Medical Journal of Süleyman Demirel University*, 28(3), 433-440.

Laws, G. ve Kelly, E. (2005). The attitudes and friendship intentions of children in united kingdom mainstream schools towards peers with physical or intellectual disabilities. *International Journal Of Disability, Development and Education*; 52 (2), 79-99.

Liew, J. (2012). Effortful control, executive functions, and education: Bringing self-regulatory and social-emotional competencies to the table. *Child Development Perspectives*, 6, 105- 111. doi: 10.1111/j.1750-8606.2011.00196.x

Mavioğlu, R. N. (2018). Sosyoekonomik Konum Ve 5-Httlpr'in Anaokulu Çocuklarına Sosyal Yetkinlik ve Günlük Kortizol Seviyelerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

McBrien, A., Wild, M. ve Bachorowski, J. (2018). Social-Emotional Expertise (SEE) Scale: Development and Initial Validation. *Assessment*, 107319111879486. doi: 10.1177/1073191118794866

Mcdougall, J., Dewid, D.J., King, G., Miller, L.T. ve Killip, S. (2004). High school-aged youth's attitudes toward their peers with disabilities: the role of school and student interpersonal factors. *International Journal of Disability, Development and Education*; 51 (3), 287- 313.

MEB. (2009). *Çocuk Gelişimi Eğitimi, Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Çocuklar*. MEB Yayınları, Ankara.

Meegan, S. ve Macphail, A. (2005). Irish Physical Educator's attitude toward teaching students with special educational needs. *European Physical Education Review*; 12 (1), 75-97.

Mohamed, K. ve Shefer, T. (2015). Gendering disability and disabling gender: Critical reflections on intersections of gender and disability. *Agenda*; 29: 2-13. doi: 10.1080/10130950.2015.1055878

Murray, C., Wren, C. T. ve Keys, C. (2008). university faculty perceptions of students with learning disabilities: Correlates and group differences. *Learning Disability Quarterly*, 31, 95-113.

Nabors, L. A. ve Lehmkuhl, H.D. (2005). Young adults' perceptions of children with cerebral palsy. *Rehabilitation Psychology*; 50 (3), 292-296.

Nooney, G. J., Woodrum, E. H. ve Clifford, B. W. (2013). Environmental worldwiev and behavior, cosequences of dimensionality in a survey of north caralonians. *Environment and Behavior*, 2(10), 763-783.

Oliva Ruiz, P., Gonzalez-Medina, G., Salazar Couso, A., Jiménez Palomares, M., Rodríguez Mansilla, J., Garrido Ardila, E. M. ve Merchan Vicente, M. N. (2020). Attitude towards people with disability of nursing and physiotherapy students. *Children*, 7(10), 191.

Ozana, U., Güven, G., Sezer, T., Azkeskin, K. ve Yılmaz, E. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*. 1:589-591

Özakar-Akça, S., Aydın, Z., Göver, T. ve Söngüt, S. (2022). Engelliler konusunda ergenlere verilen eğitimin engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 542-554.

Özbey, S. (2023). Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Öz Duyarlılıkları Ve Engellilere Karşı Duygusal Mesafelerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Muş Arparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Muş.

Özcan, G.H. (2016). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Gedik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, T.C. Resmî Gazete, 2018. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2024

Özer, D., Nalbant, S., Ağlamış, E., Baran, F., Kaya, P., Aktop, A. ve Hutzler, S. (2012). Physical education teacher's attitudes towards children with intellectual disability: the impact of time in service, gender, and previous acquaintance. *Journal of Intellectual Disability Research*, 57(11): 1001-13.

Özida. 2008. *Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor?* Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Özkal, M. C. (2024). Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Psikolojik Sağlamlıkları, Sosyal Destekleri ve Spora Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Elâzığ.

Öztürk, M. (2013). *Hayata Renk Katanlar "Engelli Grupları"*. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları, Ağrı.

Özyürek, M. (2013). *Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi* (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Parasuram, K. (2006). Variables that affect teachers' attitudes towards disability and inclusive education in Mumbai, India. *Disability & Society*, 21(3), 231-242, Doi: 10.1080/09687590600617352

Phetrasuwan, S. ve Shandor, M.M.(2009). Parenting stress in mothers of children with autism spectrum disorders. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, 14: 157–165. doi: 10.1111/j.1744-6155.2009.00188.x

Ponitz, C. C., McClelland, M. M., Matthews, J. S. ve Morrison, F.J. (2009). A structured observation of behavioral self-regulation and its contribution to kindergarten outcomes. *Developmental Psychology*, 45, 605-619. doi: 10.1037/a0015365

Ravindranadan, V. Ve Raju, S. (2007). Adjustment and attitude of parents of children with mental retardation. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 33 (1), 137-141. <http://medind.nic.in/jak/t07/i1/jakt07i1p137.pdf>

Robinson, C., Martin, J. ve Thompson, K. (2007). Attitudes towards and perceptions of disabled people – findings from a module included in the 2005 british social attitudes survey. *Disability Rights Commission*.

Saltalı, N. D. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-73.

Sarı, H., Yılmaz, E., Aslan Bağcı, Ö. ve Gökdağ, H. (2021). Çocuk gelişimi programı öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 230 (50),57-73.

Sarı-Yıldırım, H., Bektaş, M. ve Altıparmak, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, S: 27

Sel, A. ve Yıldız, Z. (2020). *Öğretmenlerin engelli bireylere yönelik algı ve tutumu: ölçek geliştirme, analizi ve yorumu*. Ankara: İksad Yayınevi.

Sette S. , Baumgartner E. ve MacKinnon P. (2015) Assessing social competence and behavior problems in a sample of italian preschoolers using the social competence and behavior evaluation scale. *Early Education and Development*, 26(1), 46-65,

Sezer, F. (2012). Engelli bireylere yönelik olumlu tutum geliştirmeye yönelik önleyici rehberlik çalışması; deneysel bir uygulama. *E-Journal Of New World Science Academy*, 7 (1):16-26.

Spunt, R. P. ve Lieberman, M. D. (2013). The busy social brain: Evidence for automaticity and control in the neural systems supporting social cognition and action understanding. *Psychological Science*, 24, 80-86

Süngü, B. (2012). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarıyla İlgili Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. *Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Çanakkale.

Şahin, F. ve Güldenoğlu, B. (2013).Engelliler konusunda verilen eğitim programının engellilere yönelik tutumlar üzerindeki etkisi. *Amasya Education Journal*, 2(1): 214–39.

Şahin, H. ve Bekir, H. (2016). Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), 767-779.

Şen, E. (2004). Engelli çocuğu olan ailelerin yaşadığı güçlükler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. Mersin.

T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), (2009). *Toplum Özürlülüğü Nasıl Anılıyor?*. Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022, Eylül). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. https://www.aile.gov.tr/media/151788/eyhgm_istatistik_bulteni_kasim_23.pdf Erişim Tarihi: 15.01.2024.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). Engelli ve yaşlı hizmet istatistik bülteni. https://aile.gov.tr/media/135432/eyhgm_istatistik_bulteni_nisan_23.pdf Erişim Tarihi: 07.06.2024.

Telli, H. (2023). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları: Gümüşhane Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, Gümüşhane.

Tervo, R. C., Palmer, G. ve Redinius, P. (2004). Health professional student attitudes towards persons with disability. *Clinical Rehabilitation*; 18, 908-915.

Thompson, T.L.C., Emrich, K. ve Moore, G.(2003). The effect of curriculum on the attitudes of nursing students toward disability. *Rehabilitation Nursing*, 28(1): 27–30.

Topaloğlu, Z. Ç. (2013). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Denizli.

Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Azkeskin, K. ve Yılmaz, E. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal* 1(2): 589-598.

Uyanık-Balat, G. (2003). *Zihinsel Engelli Çocukların Eğitiminde Aile Katılımı*. Adnan Kulaksızoğlu (Ed.), Farklı Gelişen Çocuklar içinde. İstanbul: Epsilon.

Uyeki, S. E. ve Holland, L. J. (2000). Diffusion of proenvironment attitudes? *American Behavioral Scientist*, 43(4), 646-662.

Uygun, N. (2018). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Oyun Davranışları, Sosyal Yetkinlik Davranışları ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Van.

Uysal, A., Albayrak, B., Koçulu, B., Kan, F. ve Aydın, T. (2014). Attitudes of nursing students toward people with disabilities. *Nurse Education Today*. May;34(5):878-84. doi: 10.1016/j.nedt.2013.09.001. Epub 2013 Sep 5. PMID: 24080269.

Ünal, V. ve Yıldız, M. (2017). Üniversite gençliğinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi: Sivas örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 57, 341-358. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7010>

Ünsal, A. ve Tözün, M. (2007). Türkiye’de özürlülük ile ilgili yasal durum. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 29(2), 77-83.

Üstüner-Top, F. (2008). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaşadığı sorunların incelenmesi. *ÖZ-VERİ Dergisi*, 5 (2).

Voh, J. (1993). *On belonging: A place to stand, a gift to give*. In A. P. Turnbull, J. A. Patterson, S. K. Behr, D. L. Murphy, J. G. Marquis ve M. J. Blue Banning (Eds.), *Cognitive coping, families and disability* (pp. 151-163). Baltimore: Brookes.

WHO, (2021). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/neurological-disorders> Erişim Tarihi: 05.03.2024.

WHOQOL. Measuring Quality of Life, The World Health Organization. <https://www.who.int/toolkits/whoqol>

Wu, S., Zhu, X., Tian, G. ve Kang, X. (2023). Exploring the Relationships between Pre-Service Preparation and Student Teachers' Social-Emotional Competence in Teacher Education: Evidence from China. *Sustainability*, 15(3), 2172.

Yaşın, İ. ve İlhan, L.(2021). Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum profilleri. *Journal of Sport for All Recreation* , 3(1):30–5.

Yavuz, E. ve Tüccar, E. (2023). Engelli bireylerde umutsuzluk düzeyinin sosyal hizmet perspektifiyle incelenmesi. *Esam Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 160-187.

Yenipazarlı, A., Çondur, F. ve Cömertler, N. (2020). Engelli bireylerin kamu hizmetlerinden memnuniyeti: Nazilli İlçesi örneği. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2020, Cilt: 7, Sayı: 2 (Sf. 77-93)

Yıldırım Sarı, H., Bektaş, M. ve Altıparmak, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 27(2), 80-83.

Yıldırım, A. ve Yüksel, M.F. (2022). Determination of physical education and sports teacher candidates attitudes and awareness levels towards the effects of sports on intellectually disabled individuals. *Türk Spor Bilim Dergisi*, 5(2):115–26.

Yıldırım, F. ve Dökmen, Z. Y. (2004). *Engellilere yönelik tutumlarla sosyal üstünlük yönelimi, adil dünya inancı ve kontrol odağı inancı arasındaki ilişkiler*. 6. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferans Küreselleşme, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmetler (S. 180-195). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını No:9.

Yu, M. L., Brown, T., Hewitt, A., Cousland, R., Lyons, C. ve Etherington, J. (2023). Exploring emotional and social competencies in undergraduate students: Perspectives from CALD and non-CALD students. *The Australian Educational Researcher*, 50(3), 601-624.

Yuehua, T. ve Shanggui, S. (2004). A study on general self- efficacy and subjective well- being of low ses college students in a Chinese University. *College Student Journal*, 38(4): 637-643.

Zhang, C., Mao, L., Li, N. ve Gu, X. (2022). Chinese EFL students' social-emotional competence, grit, and academic engagement. *Frontiers in Psychology*, 13, 914759.

5378 Sayılı Engelliler (Özürlüler) Hakkında Kanun.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf> Erişim Tarihi: 06.02.2024.

EKLER

Ek.1. Etik Kurul İzni

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi: 11/10/2023

Toplantı Sayısı: 2023/09

Karar No: 2023.10.13

Kırıkkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu 11/10/2023 tarihinde çarşamba günü saat 10.00'da Prof. Dr. Sema ZERGEROĞLU'nun başkanlığında toplanmıştır.

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Doç. Dr. Aygen ÇAKMAK'ın danışmanlığında yürütülecek olan Yüksek Lisans Öğrencisi Burcu GÜLEN'in yüksek lisans tezi "**Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Algıları ile Sosyal-Duygusal Yetkinlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" isimli başvurusu Kırıkkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Yönergesinde belirtilmiş olan Etik İlkeleri gereğince değerlendirilmiştir.

KARAR: Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Doç. Dr. Aygen ÇAKMAK'ın danışmanlığında yürütülecek olan Yüksek Lisans Öğrencisi Burcu GÜLEN'in yüksek lisans tezi "**Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Algıları ile Sosyal-Duygusal Yetkinlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" isimli başvurusu Kırıkkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Yönergesinde belirtilmiş olan Etik İlkelerine uygun bulunmuştur.

Prof.Dr. Sema
ZERGEROĞLU
Başkan

Prof. Dr. Vasin/DEMİRBAŞ
Üye

Doç. Dr. Mehmet Zahir
ADISEN
Üye

Doç. Dr. Oktay AYDIN
Üye

Doç. Dr. Mera ŞERTEL
Üye

Doç. Dr. Fikri ERDUGAN
Üye

Doç. Dr. Burak Mustafa TAŞ
Üye

Doç. Dr. Dilek AKKUR
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Murat
UYGURTAŞ
Üye

Ek.2. Dekanlık İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 27.09.2023-E.199651

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-26146780-730.08.03-199651
Konu : Araştırma İzni (Burcu GÜLEN)

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik)

İlgi : 26.09.2023 tarihli ve E- 76250085-730.08.03-199114 sayılı yazınız.

İlgi sayılı yazı gereğince, Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Burcu GÜLEN'in, Doç. Dr. Aygen ÇAKMAK danışmanlığında "*Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Algıları İle Sosyal-Duygusal Yetkinlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" konulu çalışmasına ilişkin Fakültemiz Beslenme ve Diyetetik, Çocuk Gelişimi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Hemşirelik, Sosyal Hizmet bölümlerimizde, Ekim 2023 - Mart 2024 tarihleri arasında anket çalışması yapabilmesi için talep ettiği araştırma izni, Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Yurdagül ERDEM
Dekan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BS95T90R9B* Pin Kodu : 22352

Belge Takip Adresi : <http://dogrulama.kku.edu.tr/envision.sorgula/belgedogrulama.aspx?>

Adres: Merkez Yerleşke 71450 Yahşihan/Kırıkkale
Telefon: 0 (318) 357 37 38 Faks: 0 (318) 357 37 38
e-Posta: sbf@kku.edu.tr Web: sbf.kku.edu.tr
Kep Adresi: kirikkaleuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Oğuz PEHLİVANLI
Unvanı: Veri Hazırlama ve Kontrol
İşletmeni
Tel No: 4655

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK.5. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı;

Bu form ‘Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Algıları İle Sosyal-Duygusal Yetkinlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ konulu araştırma için kullanılacaktır. Yapılan çalışma bilimsel amaçlı olup vereceğiniz yanıtlar söz konusu araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacak verilen yanıtlar tamamen gizli tutulacaktır. Vereceğiniz içten yanıtlar araştırma için önem taşımaktadır.

Ankete ayırdığınız zaman ve katkınız için teşekkür ederim.

Burcu GÜLEN- Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz ☐ Kadın ☐ Erkek

Bölümünüz ☐ Beslenme ve Diyetetik ☐ Çocuk Gelişimi ☐ Fizyoterapi ve Rehabilitasyon

☐ Hemşirelik ☐ Sosyal Hizmet

Sınıf Düzeyiniz ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4

Gelir Durumu ☐ Gelir giderin altında ☐ Gelir gidere eşit ☐ Gelir giderin üstünde

Annenizin Öğrenim Düzeyi ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Babanızın Öğrenim Düzeyi ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Engelli tanıdığınız var mı? ☐ Var ☐ Yok

Engelli bireylerle çalışma fırsatınız oldu mu? ☐ Evet ☐ Hayır
(Gönüllü olarak, Uygulamalı dersler vb.)

Engelli bireylere yönelik ders aldınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır

EK.5. Engelli Bireylere Yönelik Algı Ölçeği

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK ALGI ÖLÇEĞİ

Bu bölümde bireylerin engelli bireylere yönelik oluşan algı düzeyini belirlemede etkili olan faktörlerin değerlendirilmesine ilişkin ifadeler yer verilmektedir. Bu amaçla beş dereceli seçenekten oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Lütfen tercihlerinizi belirtirken en olumsuzdan (kesinlikle katılmıyorum), en olumluya (kesinlikle katılıyorum) doğru size göre en uygun seçenek ile doldurunuz.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Engelli bireyler toplumda dışlanmaya maruz kalmamaktadır.					
2	Engelli bireyler toplum üzerinde korku oluşturmamaktadır.					
3	Bireylerin engelli bireylere yönelik davranışları engel türüne göre değişiklik göstermektedir.					
4	Bireyler engelli bireylere yönelik uygulamaların önemini bilir ve ona göre davranır.					
5	Engelli bir bireye toplumda mutlaka yardımcı olunmaktadır.					
6	Engelli bireylerin büyük çoğunluğu hayatlarını diğer bireylerin desteği ile engelsiz bir şekilde sürdürebilmektedir.					
7	Engelli bireyler ile bir etkinlik içerisinde bulunmak zihinlerdeki olumsuz algıyı yıkmaktadır.					
8	Yayınlanan kamu spotları engelli bireyler hakkındaki düşünceler üzerinde olumlu bir etki oluşturmaktadır.					
9	Kaldırımlar vb. yerlerde bulunan hissedilebilir yüzeyin işlevi ve anlamı toplumda bilinir ve bu hususta duyarlı davranılmaktadır.					
10	Hizmet kurumlarında engelli bireylerin öncelik hakkı benimsenmekte ve olumsuz bir tutum ile karşılaşmamaktadır.					
11	Toplumda engelli bireylere yönelik bir ön yargı varlığını sürdürmemektedir.					
12	Engelli bireyleri daha iyi anlamak için çoğu birey engelli okullarına ve rehabilitasyon merkezlerine gitmekte ve engelli bireyler ile vakit geçirmektedir.					
13	Bireylerin ailelerinde engelli birey olup olmaması engelli bireylere yönelik davranışlarını etkilemektedir.					
14	İşaret dili işitme engelli bireyleri anlamak için öğrenilmektedir.					
15	Çevresinde engelli birey olan kişiler ona karşı duyarsız kalmamakta ve yardımcı olmaktadır.					
16	Sergilenen tutum ve davranışlardan ötürü engelli bireyler kendilerini toplumdan soyutlamamaktadır.					
17	Engelli bireyleri görmek, diğer bireylerde bir acıma duygusu oluşturmamaktadır.					
18	Engelli bireylere yönelik sahip olunan algı bireylerin davranışlarını şekillendirmektedir.					
19	Engelli bireylerin uygulamalarını ihlal eden kişiler diğer bireyler tarafından uyarılmaktadır.					
20	Farkındalık filmleri ve bu hususta yapılan çalışmalar, toplumda engelli bireylere yönelik algıyı yıkmaktadır.					

EK.6. Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği

SOSYAL-DUYGUSAL YETKİNLİK ÖLÇEĞİ

Bu bölümde bireylerin sosyal-duygusal yetkinliklerini belirlemede etkili olan faktörlerin değerlendirilmesine ilişkin ifadelere yer verilmektedir. Bu amaçla beş dereceli seçenekten oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Ölçekte yer alan maddeleri en düşük puan 1, en yüksek puan 5 olacak şekilde doldurunuz.

	Lütfen aşağıdaki maddelerden sizi en iyi tanımlayan şıkları işaretleyiniz.	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman
1	İnsanlarla iletişim kurarken göz teması kurarım.	1	2	3	4	5
2	Her seviyede insanla kolaylıkla iletişim kurabilirim. (çocuklarla, yaşlılarımla, hocalarımla vs.)	1	2	3	4	5
3	İnsanlara nasıl tepkilerde bulunmam gerektiğini belirlemek için onların beden dilinden yararlanırım.	1	2	3	4	5
4	Sosyal etkileşimlerde, yüz ifadelerimi doğru zamanda kullanırım.	1	2	3	4	5
5	Hassas durumlarda insanları incitmeden onlarla yüzleşebilirim.	1	2	3	4	5
6	Rahatsız olduğum durumları insanları gücendirmeden ifade edebilirim.	1	2	3	4	5
7	Sosyal etkileşimlerimde kurduğum fiziksel temasların miktarını ve türünü doğru ayarlarım.	1	2	3	4	5
8	Sohbet ederken yaptığım el hareketleri dikkat dağıtmaz; ifade etmek istediğim şeyin anlaşılmasına yardımcı olur.	1	2	3	4	5
9	Sosyal becerilerimi içinde bulunduğum durumun gerektirdiği gibi kullanırım.	1	2	3	4	5
10	Konuşurken hareketli ve canlıyım.	1	2	3	4	5
11	İnsanların yüz ifadelerini anlamakta iyiyim.	1	2	3	4	5
12	Parti gibi sosyal etkinliklerde, insanlar çoğu zaman benimle tanışırlar.	1	2	3	4	5
13	Tanıdığım biri üzgün olduğu zaman, söylenmesi ve yapılması gereken doğru şeyin ne olduğunu bilirim.	1	2	3	4	5
14	İnsanları etkilemek için sesimin özelliklerinden yararlanırım.	1	2	3	4	5
15	Rahatsız edici sosyal etkileşimleri, daha huzurlu hale getirebilirim.	1	2	3	4	5
16	Hangi zamanda nasıl gülümsemem gerektiğini bilirim	1	2	3	4	5
17	İnsanlar bir topluluk içinde beni gözlemleme imkanına sahip olsaydı, o topluluk içindeki sosyal becerileri en yüksek kişi olduğumu söylerdi.	1	2	3	4	5
18	Duygusal tepkilerimi başkalarının duygularına nasıl uyarlamam gerektiğini bilirim.	1	2	3	4	5
19	İnsanlarla konuşurken, beden duruşum rahat ve iletişime açıktır	1	2	3	4	5
20	Başkaları, yüzümle (mimiklerimle) kendimi ifade edebildiğimi söyler.	1	2	3	4	5
21	Duygusal ifadelerim etkileyici ve ikna edicidir.	1	2	3	4	5
22	Duygularımı ifade ederken ses tonumdan yararlanırım.	1	2	3	4	5
23	İnsanlar onları dinlediğimi anlasın diye sohbet esnasında başımı (olumlu anlamda) yeterince sallarım.	1	2	3	4	5
24	Gergin bir sohbeti nasıl sakinleştireceğimi bilirim.	1	2	3	4	5
25	İnsanların kendilerini iyi hissetmesini sağlamak için gülerim.	1	2	3	4	5